ÇINARALTI

HAFTALIK İLİM VE SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER

Türkçülük, Vatanperverlik	Orhan Seyfi Orhon
Üç Acaip Şehir Gördüm!	H. E. Erkilet
Büyük Günler	ATSIZ
Kanije Fatihi İbrahim Paşanın Düğünü	Sedat Çetintaş
sel, sal - El, Âl nisbet (i) sinin yerini tutar mı ?	Fuat Köseraif
Türk Geliyor ! (şiir)	Cemal Uğur Öcal
Kızıl Elma Nerede ?	M. Hakkı Akansel
Son Söz (şiir)	Emin Ülgener
Devletçilik ve Millî İktisat	Nebil Buharalı
Ağ (şiir)	Edip Ayel
Bugünkü Türkçülüğün Esasları.	H. Namık Orkun
Cengiz Han	Necdet Sançer
İran'da Türk Şairleri	M. Sadık Aran
Yazı Dili Münakaşaları	Ali Canip Yöntem
Türk Erine (şiir)	Hasan Basri Çınar
Türk Şehri Yap	İ. H. Baltacıoğlu
Seçme Güzel Şiirler	

239

SAYI: 16 KURUŞ: 10

ki nazariyeye göre «şiir ve hayal san'ati» değil mi? Şiirler hemen umumiyetle denecek derecede «aşk ve muaşaka» hikâyeleridir. Aşk, sevişmek ise, dolayısiyle bizde memnudur. Kim sevilir?.. On dört on beş yaşında baliğ ve güzel bir kızcağız, değil mi? On beş yaşına giren bir kızı muhitimizde babasından, amcasından, dayılarından, kardeşlerinden başka kimse göremez. Tesettür keyfiyeti buna mânidir!... Bizim islâmî medeniyetimiz kadınlarla erkekleri şiddetle birbirinden ayırdığından hakikî aşklara meydan kalmamış. Hakikî aşklar olmayınca şairler hayalleriyle muaşakaya başlamışlar. Hakikati yazmak isteyenler de ahlâksızlıkları terennüm etmişler, Bizans hislerinden mamul heykeller dikmişlerdir. Nedim'in Hamamnamesi, Fazıl'ın Hubannamesi, Vehbi'nin Şevkengizi, Rahmi'nın Nâme-i Dil'i gibi..

Garbe doğru: Bugün kendilerine «Dünküler» denilen eski edebî Servet-i Fünun Hey'eti meydana çıkmıştır. Fikretle Cenab cidden güzel, fakat son derece de milliyetimize, hissiimize, zevkimize muhalif Fransızca şiirler vücuda getirmişler, Hâlit Ziya fransız romanlarını hassaten René Maizeroyut okuyarak sayfa sayfa nakle başlamış, hasılı hiç birisi esaslı ve mühim bir teceddüt gösterememiş, yalnız çalmışlar, çalmışlar, çalmışlar, eserlerinin isimlerini bile fransızcadan aynen aşırmışlardır. Les Amours defendues, Perles Noires'ları bilmiyorsanız, işte bu fenadır. Zira bugün elinizde Emil Bergerat imzalı bir kitap geçer ve isminin Lyre Brisée olduğunu hayretle görürseniz o vakte kadar zihninizde büyüttüğünüz Fikret'in meşhur kitabına kendiliğinden bir isim bulamıyarak şu ufacık terkibi bile fransızcadan aşırmağa mecbur kaldığına müteessir ve müteessif olursunuz. 35 sene evvel başlıyan sadeliği öldüren onlardır. Tekellüm lisaniyle yazı lisanını, yani tabiî lisan ile sun'î lisanı birleştirmek değil, kilometrelerce birbirinden ayırmışlardır. Onların öyle mısralarına, öyle cümlelerine tesadüf olunur ki, içinde hiç Türkçe yoktur. Eski lisanın fenalıklarından hiç birini değiştirmemişler, yalnız nâtları, kasideleri, terkip ve terci-i bentleri, muhammesleri, müseddesleri, murabbaları, gazelleri, kıt'aları bırakıp yerlerine sahte sonelerden müteşekkil tatsız ve eskilerden daha mânasız, mesruk bir «Salon Edebiyatı» vücude getirmişlerdir..

Hastalıklar: Edebiyatımızın mazisi, hâli hakkında muhtasar, fakat oldukça vâzıh bir kroki yaptık zannederiz. Görülüyor ki şimdiye kadar millî bir edebiyat vücude getirememişiz. Eskiler İran'a teveccüh etmiş, yeniler mümkün olduğu kadar da bozarak hep eskilerin lisanını kullanmışlardır. Şimdi yeni bir hayata, bir intibah devresine giren Türklere yeni, tabiî bir lisan, kendi lisanları lâzımdır. Millî bir edebiyat vücude getirmek için evvelâ millî bir lisan ister. Eski lisan hastadır, hastalığı da içindeki lüzumsuz ve ecnebî kaidelerdir...»

Genç Kalemler'in etrafında toplananlar, tatbik edecekleri kaideleri şöyle hulâsa etmişlerdir :

1 — Arapça, farsça terkip ve cemi kaideleri asla kullanılmıyacak. Istılahlarla müfret makamında kullanılan cemiler müstesna : Sadrâzam, ahlâk, kâinat gibi..

2 — Arapça, Farsça edatlar kullanılmıyacak, Amma, şayet, yani, lâkin gibi tekellüm lisanına geçmiş olanlar müstesna...

3 — Arapça, farsça kelimeler, eski imkânlarını şimdilik muhafaza olunarak kullanılacak, bunlardan halk dilinde telâffuzunu değiştirenlerin türkçede aldıkları şekil yazılacak: Kalabalık, hoca gibi.. Konuşurken söylediğimiz lâfızlar mümkün olduğu kadar terkedilecek: güneş varken, şems, hurşit; ay varken kamer, mâh gibi.

4 — Yazı dilinde yalnız millî ve basit sarf hâkim olacak.

5 — Tekellüm lisanı, bir çok Türkler tarafından anlaşılan lâtif, tatlı İstanbul türkçesi, nazım ve nesirde misal ve mıkyas sayılacak.

Şu uzunca tetkikte gösterdik ki, Genç Kalemcilerden çok evvel onların ileri sürdükleri hakikatleri, ileri sürenler olmuştur. Hususiyle merhum Şemseddin Sami neşrettiği makalelerinde yazı dilinin aksaklarını çok vâkıfane anlatmıştır. Fakat gerek merhum ve gerek başkaları sezdikleri bu hakikati sözde bırakmışlar, hiç biri tatbik sahasına girememişlerdir. Meselâ gene Şemseddin Sami'nin yazılarını bu noktadan okuyunuz, şikâyet ettiği ecnebî kaidelerinden kalemini kurtaramadığını görürsünüz. İşte Genç Kalemcilerin rolleri bu noktadır. Onlar «Türkçeye Türk sarfı hâkim olacaktır» demişler ve bunu bütün yazılarında derhal tatbik etmişlerdir.

Genç Kalemciler, işe bir inhisar mahiyeti vermeği asla hatırlarına getirmedikleri için «Yeni Lisan ve bir istimzaç» adlı 36 sayfalık bir broşür kaleme alarak yaşlı, genç bütün muharrirlere, ediplere birer tane göndermişlerdir. Bu istimzaca bir çokları cevap vermemiş, yalnız o zamanın genç şair ve ediplerinden Hamdulla Suphi, Raif Necdet, İzzet Ulvi ile müsteşrik Drö Konos tasvip edici cevaplar vermişlerdir. Şehabeddin Süleyman verdiği cevapta [Genç Kalemler, sayı 13] şunları yazmıştır :

«Lisanların bir takım tekâmülâtına mâruz kalarak istihalelere uğradıkları inkâr kabul etmez fennî bir hakikattir. Binaenaleyh [illegible] tihaleyi tesri edeceğini düşünmeden sırf Türk bir zekâya, yorulup yazmaya başlayan olanların buna [illegible] yola davet etmek, ve mecburîdir. [illegible] ihlâl edecek ifrat zekâdan nasibim yok. Herkesin sâyu içinde Selânik'in münevver [illegible] le, metîn sâyı dimağlariyle [illegible] leri atamıyacağımı hissediyorum, büyük âtiyi, müzeyyen sâyı onlara ile yalnız takdir ve gıpta eyliyorum. Bir lisan başka lisanlardan aldığı limeleri, şive ve ifadesine göre tebdil edebilmeleridir ki hakikî bir lisan olabilsin. Yoksa gayr-ı muntazam, girift tili çıkıntılı bir halitadan başka bir şey olamaz. Buna kani olan bir zat, ecnebî terkiplerin, edatların, cemilerin lisan oldukları gibi girmesine razı olamaz. Aziz meslekdaşlarım, mütaleatım [illegible] merkezde olmakla beraber tecerrütat lisaniyeye. fena bir itiyatla ve zekâmın, metanetimin fıkdaniyle giremiyorum. Gene nesl-i sabıkın mirasiyle eski yazmağa muvaffak olabiliyorum. Benim gibi köhneliğe merbut olan [illegible] zavallıya acır, açtığınız bu yolda ilerler, maziye merbut ve maziperest olanları ezer, bu bedbaht millete lisanını tevdi eder, istikbalini temin etmiş olursunuz. Bir milletin vatanperver edebiyatına lisanının pek büyük tesiri vardır...»

O zamanlar Peşte Şark Ticaret Mektebi müdürü olan Dr. Konos'un gönderdiği mektubu «Genç Kalemler sayı 14» aynen buraya geçiyorum:

«Muhterem efendilerim,

Geçen ay, Türkçe dilinin sadeleştirilmesi hakkında yazmış olduğunuz mektubu sevinç ile aldım. Malûmdur ki milliyet hissini uyandırmak için en evvel millî bir lisan olması lâzımdır. Macarcada bir atalar sözü vardır: (Millet lisanında yaşar.) Öyle olduğu halde Türk lisanı da millî bir lisan olup hem milliyet hissi uyandırılıp hem [illegible] eder. Yazdığı bütün Türkler tarafından [illegible] bu, zaman ve [illegible] lisan olur. Sizce şimdi başka yapılacak üç lisandan mürekkep [illegible] ediyor,

Ali Canip'in yazısı

— Devam edecek —

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
ORHAN SEYFİ ORHON

Basıldığı yer : Cumhuriyet Matbaası İstanbul

256

Türk Şehri yap

Yazan : İsmail Hakkı BALTACIOĞLU

[Sosyoloji profesörü bay İsmail Hakkı Baltacıoğlunun eski ve yeni Türk şiirleri hakkındaki bu yazısını (Tan) dan iktibas ediyoruz. Çok defa Türk zevkini, millî kültürü müdafaa eden muharririn bu yolda yazılmış kıymetli makaleleri okunmaktadır. Birçok noktalarına tamamen iştirâk ettiğimiz bu yazıyı da bunların arasından seçtik. Okuyucularımıza sunuyoruz.]

Şehirler, içinde yaşıyan ve «Şehir ahalisi» denilen içtimaî zumreyı taşıyacak olan koskoca kaplardır. Eğer bu kaplar bu zümrenin ihtiyaçlarına uygun larak yapılmış değillerse hemen çatlarlar ve her yanından huzur, sükûn, konfor, saadet cevherleri akıp gider! Şehirler zarurî ihtiyaç kaplarıdır. İçinde oturulmak, rahat edilmek dolaşılmak, gezilmek, fakat bir de beğenilip sevilmek için yapılırlar. Gazeteci şehirde havadis arar, Belediye zabıtası cürüm arar, dükkâncı kazanç arar, yankesici soyacak adam arar, romantik kubbe ve güvrcinli kahve arar, sürrealist geometri arar, fakat bir de milliyetçi vardır; o da şehirde milliyet arar. Şehirler de cemiyetler gibidir : Onların da zühtîsi, millîsi, gayri millîsi, kozmopoliti vardır. Türk şehri ne büyük ne de küçük Paris değil, ancak Türk olabilir.

***

Karaman'ın İlisıra köyü mamur değildir; fakat Türktür. Çankırı yarı mamurdur; fakat Türktür. İstanbul, İzmir, Samsun nisbeten mamurdur, fakat hep Türk değildir. Mamur olmak veya olmamak, bunun Türk olup olmamakla hiçbir ilgisi yoktur. Bir köy, bir kasaba, bir şehir mamur olarak veya olmıyarak da Türk olabilir. Bütün eski köy, kasaba ve şehirlerimiz mamur olmamalarına rağmen Türktürler. Adana şehrinin eski kısmı Türktür, yeni kısmı Türk değildir. İstanbulda Üsküdar Türktür. Beyoğlu Türk değildir.

Tarihte köyler, kasabalar, şehirler nasıl Türk olmuşlardır?

1 — Dağ yamaçlarında beğendikleri, tabiî anfilere yerleşerek.

2 — Tepelerde, yüksek noktalarda cami, mescit denilen cihannümaları yaparak.

3 — Biribirini çiğnemiyen, biribirinin hakkını almıyan evler yaparak.

4 — Evleri hep bahçeler içinde yaparak.

5 — Sokaklara kavak, servi, çınar denilen ulu Türk ağaçlarını dikerek.

6 — İddialı, çiğ renkler kullanmıyarak.

7 — Çeşme, sebil, yalak, imaret, han, namazgâh gibi umumî hayat anıtları yaparak.

8 — Köylerine, kasabalarına, şehirlerine Türk adları, canlı adlar takarak.

9 — Şehircilik bahsinde dışarıdan örnek almıyarak.

10 — Akıldan, nazariyeden değil, duygudan, tecrübeden doğan yapı kaidelerine karşı saygı besliyerek.

11 — Yapılarını hep Türk usta ve kalfalarına yaptırarak...

İşte eski zamanda Türk oturacaklarını Turk yapan şartlar bunlardır.

***

Büyük felâket Türk şehircisi Türkün apayrı, kendine göre bir edebiyatı, musikisi, ahlâkı olduğu ve olabileceği gibi apayrı ve kendine göre bir şehirciliği olabileceğine inanmıyor. Korkunç bir aşağılık duygusu Türk şehircisinin yaşatıcı muhayyilesini kurutmaktadır. Türk şehircisi aşağılık duygusuyla hastalanmıştır. Hasta olduğu içindir ki, örneğini Fransadan, Almanyadan, Amerikadan alıyor. Türk tarihinden, Türk yüreğinden almıyor. İşte yepyeni, betonarme bir yapı: Grek! Öteki: Gotig! Beriki: Amerikan! Ya, Türk olan nerede?

***

İşte, Adanada bir yerde var. «Haydi, kız Enstitüsü'nü de görelim» demişlerdi. Bir Grek tapınağını andıran Halkevi binasından çıktık. Kız Enstitüsünün önüne vardık. Ah ne sevimli giriş bu! Tıpkı Cihangirde yanan evimize girer gibi giriyorum. Merdivenleri rahat rahat çıktık. Bir avlu : Eski Türk avlısının avlusu gibi, cana yakın, sıcak bir avlu! Sonra karşısındaki ufak odaya girdik. Eski Türk evlerindeki mutbaklar gibi cana yakın sıcak bir oda! Bu odadan girdiğiniz kapının tam karşısından bir kapı açılıyor. Üç dört basamak iniyorsunuz; bir kı cana yakın, sıcak mutbaktan eski evlerimizin kuyulu bahçelerine iner gibi! Burası bahçe değil, konferans salonudur. Evet, gördüm ki, bahçe değil konferans salonudur; fakat hâlâ inanmıyorum; kuyu, çıkrık, takunya çardak arıyorum. Bu müstesna betonarme Türk evinin değerli mimarı sordum: Abdullah Ziya, dediler. Sekki, dedim, mimarlarımız arasında Türkün beton rüyasını görenler var...

***

Seyhan kıyısından geçiyorum. Adananın eski Türk evlerine bakıyorum. Eski ustalar Adanada evin nasıl Türk olacağını bulmuşlar, bilmişler. Türk bir hazinedir. Genç Türk şehircisi: o hazinaya bakma, onu anlamıya çalış! Hazinadan dönüyorum. Bir yüksek mühendisle tanıştım: Nafıa Vekâleti Şehircilik Fen Heyetinde Fikri Akay. Konuşuyoruz. Ben: Mimarîde kübizmin bulucularından biri de Osmanlı Türkleridir, dedim. Fikri Akay cevap verdi: «Bunun doğru bir iddia olduğunu ispat eden delillerden biri de köylerdir. Köy evleri morfolojileri nisbetleri bakımından hep kübiktir. Çok şey, çok şey! Şehircilik ve mimarî an'anesindeki millî öz bu kadar kuvvetli olan Türk milleti nasıl olur da başka milletlerin zevk hamalı yapar?

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU

İTİZAR

Geçen sayımızdaki(seçme, güzel) şiir arasına bayan Firuzan Demirkanın (Aşken) adlı bir manzumesi matbaadaki yanlışlık neticesi karışmıştır. İtizar ederiz.

ÇINAR ALTI

Çınaraltı

Dilde, Fikirde, işde Birlik

SAYI :	İdarehanesi;	TELEFON :
16	İstanbul, Ankara caddesi, Hususî daire	22129

Türkçülük, Vatanperverlik

Yazan: **Orhan Seyfi ORHON**

Mümtaz ve değerli edib arkadaşım Falih Rıfkı Atay Ulus'da (Sağa, Sola Zorlayanlar) adlı bir baş yazısında (Türk milliyetçiliğini kimi sağa, kimi sola sürmek) istediğinden bahsediyor. Ve: (Bunların en kötü huyları ellerindeki gümrük kaçağı mal üstüne mukaddesat damgasını vurmıya kalkışmaktır) diyor. (Propaganda servislerine bazan kiralanarak, bazan da gönüllü yazılarak, ya kurnaz, ya kor âlet hizmeti görenlerin gazete ve dergilerine yersiz ehemmiyet vermiş olmamak için isimlerini açığa vurmak) istemiyor. Fakat keşke vursaydı! Bu derece hain oyunlar oynıyanların, ne sebeple olursa olsun, ort bas edilmesi tenkidedir. Türk Basın Birliği Reisi için bu hareketi mutlaka önlemek icabederken (Türk milliyetçiliğini sağa sola çekenler) gibi az çok mühem tabirler ve gizli tendirlerle etrafa sıçratmak hiç doğru olmasa gerek!

Şunu önceden söyliyelim: Falih Rıfkı Atay'ın şahsına çok kıymet vermekle beraber kendisiyle birleşemediğimiz bazı noktalar da olabilir. Fakat bu imalardan asla kuşkulanmıyoruz. Hem buna hiç bir sebep de yok. Çınaraltı, ne açık, ne de gizli hiç bir siyasi emel gütmüyor. Biz sadece kültür sahasında kalmak niyetindeyiz. Gayemiz, Türk gençliğine milli benliğini duyurmak, milli birliği genişletmek ve kuvvetlendirmekten ibaret. Eğer bu noktalarda bazı görüş ve anlayış ayrılıklarına düşersek bundan hiç şaşmayız ve hiç çekinmeyiz. Meselâ, Falih Rıfkı Atay (Biz memleketçiyiz!) diyor. Biz de, (Türkçüyüz, milliyetçiyiz!) diyoruz. Ahlâk bakımından da, ideal bakımından da, tarih ve kültür bakımından da kendimizi böyle düşünmeğe mecbur görüyoruz. Yoksa bir milletin varlığından bir kısmını beğenip seçmeyi, bir kısmını beğenmeyip atmayı Türkçülük ve milliyetçilikle telif edememekteyiz. Vatanperverlikle Türkçülüğü birbirine karıştıranlar belki bu türlü hatalara düşebilirler: Vatanperver, yaşadığı memleketin tabiiyetine bağlanan, onun vazifelerine sadık kalan adamdır. Mutlaka Türk olması icap etmez. Yahudi, Rum, Ermeni ve sair vatanperverler gibi. Türkçülüğe gelince: Türk olmak, Türk milletine bağlanmak, onun menfaatlerini herşeyden üstün tutmak gerektir. İşte bizim anladığımız Türkçülük ve milliyetçilik!.

Eğer sağa gitmek, Türk kültürünü korumak, yabancı milletleri körükörüne taklid etmemekse biz sağdayız. Eğer sola gitmek, garp medeniyetine girmek, tekâmül etmek demekse biz soldayız. Bunların ikisinin arasında bocalıyanların ne yapacaklarını bilmiyoruz. Fakat bizce muhakkak olan bir şeyvarsa milliyetçi, Falih Rıfkı Atay bizimle beraberdir ve her zaman da beraber kalacağız.

ORHAN SEYFİ ORHON

22 İkinciteşrin 1941 Cumartesi

ÇINARALTI

Haftalık Türkçü, Fikir ve Sanat Mecmuası

Cumartesi günleri çıkar.

Abone şartları :

Yıllığı 500, altı aylığı 250 kuruş.

Ecnebi: Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş.

Fiatı : 10 Kuruş.

241

22 İkinciteşrin Sayı-16, s.

Üç acaip şehir gördüm !

Yazan :
Emekli General
H. E. ERKİLET

Bunlar Odesa, Nikolayef ve Lwow dahi denilen Lemberg'dir. Odesa, Türk Kırım önderlerinden Hacı Bey'in1396 da kendi adını vererek kurduğu eski bir Türk müstahkem şehridir. O zamanlarda Dinyester'den, Azak denizinin doğusunda Koban eyaletine kadar uzanan Kıpçak bozkırları daha çok Türklerle meskûn, Kırım Hanlığına ait Türk topraklarıydı. Şimdi Nikolayef, Kerson, Stalino ve Rostof denilen ve her biri şimdiki harbin birer aktualitesi olan şehirler vaktiyle hep Kırım Türk Hanlığının idiler. Koban eyaeltinde Kırım Türklerine mensup Nogay kabileleri ikamet ediyordu. Aşağı Dinyester'den Karadeniz'in şimalinden Azak'ın doğusuna doğru uzanan bozkırlara Alman coğrafyasında ve Alman haritalarında hâlâ bile Nogay Steppe denilir!.

Fakat bizler, bunları yani öz coğrafya ve öz tarihimizi unutup gitmişiz! Hattâ anmaktan bilemem neden korkar ve çekiniriz? Odesa'nın hemen şimalindeki iki uzun gölden birisinin Rusça hartalardaki adı Hacibeyski'dir! Fakat bundan bize ne! Halis Türk kabilelerinden Nogaylar'ı, Kazanlıları ve Kırımlıları Türklerden ayırmak ve ayırarak hepimizi ayrı ayrı yutmak ve esir etmek için Moskoflar bunlara Tatar demiş. İşte bunu, hemen kabul etmişiz ve biz de öz kardeş ve kandaşlarımıza Tatar demeğe, hakir görmeğe, hattâ onların da konuştukları halis türkçeye - koyu cehaletimizden - tatarcadır demeğe başlamışız. Ne yazık!..

Halbuki ben şimdi oralardan geliyorum ve Almanların tutsağı Kırımlı, Azerbaycanlı, Kazanlı ve ilh.. genç ve orta yaşlı Türklerin bir kısmiyle Türkçe ve yalnız Türkçe konuştum ve anlaştım. Onların millî dil, millî şuur, duygu ve vicdanlarını kaybetmiş veya İslâmlıklarını bırakmış olmalarına zaten ben hiç bir zaman inanmış ve bu hususta en ufak bir şüpheye düşmüş değildim. Fakat Türk ırk ve milliyetçiliğinin ve Türk tarih, an'ane ve masallarının kalp, kan, dimağ ve ruhlarda derin yer etmiş tesirlerine inanları zayıf olduğundan «acaba!» diyenleri tatmin için müşahedeme dayanarak haber vereyim ki 200 küsur yıllık bir esaretin hattâ zulmün yok edemediği onların o kuvvetli millî duygu ve gayretlerini, hiç bir güzel ve bedîî tarafı olmıyan ve pratikte insanlara ne dünya ve ne de ahirette hiç bir saadet vadedemiyen çok kaba ve kanlı bir rejimin 19 yıllık zoraki tatbikatı ne kadar şiddetli olursa olsun aslâ zayıflatamamıştır. Bunun delili, zavallıların bizi Türkiyeden, İstanbul'dan onları görmek ve hallerini anlamak için gelmiş Türkler ve Müslümanlar olduğumuzu anlamaları üzerine evvelâ sevinçten gözlerinin gülmeğe ve sonra da teessürden yaşla dolmağa başlamış olmalarıdır. Evet bizim, kendi dillerini konuşan kendi ırk ve milletlerinden kimseler olduğumuzu anlamaları üzerine bizi çarçabuk benimsiyerek dert ve şikâyetlerini dökmek istemeleri ve sonra, başlarında yine esirlerden fakat, üsera ordugâh kumandanı Alman Binbaşısının bir gafleti eseri olarak, kendi milletlerinden olmıyanlar arasından seçilmiş nezaretçiler yerine ancak kendilerinden adam tayin olunması lüzumunda ısrarda bulunmaları onların herşeye ve her tazyika rağmen milliyetlerini, millî şuur ve duygularını tamamiyle muhafaza etmiş olmalarından başka acaba neye delâlet edebilir?!.. Bu hususta hiç şüphe edilebilir mi?..

Bunun böyle olmasının sebep ve hikmetlerini ben Odesa, Kiyef ve Lemberg'i gördüğümde daha iyi anladım. Bu büyük şehirlerin ilk ikisi 20 küsur yıldanberi ve sonuncusu sadece iki yıl evvel bolşevikleştirilmiştir. Biz Odesa'ya Rumenler tarafından zaptının üçüncü günü öğleden evvel geldik ve şehri saatlerle dolaştık. Gerek müttefiklerin topçu ve uçaklarının ve gerek Sovyetlerin bizzat yaktıkları binalar ve fabrikalar Odesa şehrinin tahrip edilmiş olduğunu sandırabilecek dereceden pek uzak bir vüs'at ve ehemmiyettedir. Hele Nikolayef şehri, o cidden muazzam tersaneleri, fabrika ve imalâthaneleriyle hemen hemen sapasağlam denecek bir haldedir. Her iki şehirde de ahali hemen tamamiyle yerindedir. Eksik olanlar, askerlik çağında bulunanların bir kısmiyle Bolşeviklerin memur ve komiserlik vazifelerinde bulunanlar ve bilfiil rol ve hizmet yapmış particilerdir.

Fakat ibret için işte o aca hirlerde yaşıyan zavallı halkı g lidir. Hemen tamamiyle amele çi olan halk çıplak değil fakat ve renksiz şeyler giyinmekte, birl benzemektedir. Onlar yalnız tokluğuna ve tasavvur olunab derecede fena şartlar altında olunmağa bedel durmadan ça mahkûm idiler. İnsanların en ve sefil derkelere indirilerek nas savi kılınabildiklerini fakat a manda nasıl gülmez adamlar h konulabildiklerini görmek ve mak için Odesa ve Kiyef'te do kâfidir. Bir tek güzel ve temiz yok. Bu kabilden birşey göri yüzde doksan eskiden kalmadır. nisi de mutlak ya bir hükûmet bir millî müdafaa binasıdır. Eğer rin dışında ise bir fabrikadır. insanların yaşama ve refahların mamiyle ihmale mukabil harp fabrikalar yapmışlardır. Bu se halkın iskân edildikleri binal ve dış manzaraları insana yalnız vet verebilir.

İskân diyorum, çünkü diled bir ev veya dairede veyahut hat odada oturmak, beğenmezseniz e ğiştirmek elinizde değildir. Siz o da birkaç aile bir arada ya bir veya bir holde iskân edilebilir Eşyanız da âdi bir karyola, bir bir dolap ve bir sandalyadan iba Yiyeceğiniz de ona göredir. Çü canınızın çektiği bir şeyi gidip diğiniz bir dükkân veya mağ alamazsınız. Şehirlerde öyle bizim diğimiz gibi gündüz güzel ve gece dın, san'at ve itina ile düzeltilmiş rinli mağaza ve dükkânlar yok bir tane bile yoktur. Bunlara b halka nadiren elbise veya en basi en âdi üst ve ev eşyası, et, ek sebze ve votka tevzi eden koope depoları vardır ki bunların k önünde kuyruk teşkil etmeğe m sunuz: Size sıra gelmeden tevzi terse yarın bir daha gelmek ve icabederse tekrarlamak zaruret siniz.

Meskenler kadar şehirlerin ve caddeleri de her güzellikten ve diilikten uzaktır. En kaba, en ser en mahrumiyetli bir hayata mu çok çalışma, korku ve azap ve b bunların neticesi gülmesini ur sefalette müsavi bir halk. İşte sa'da ve Nikolayef'te gördükler

Köylerde de hal aynıdır.

242

22 ikincikanun 1941 sayı 6

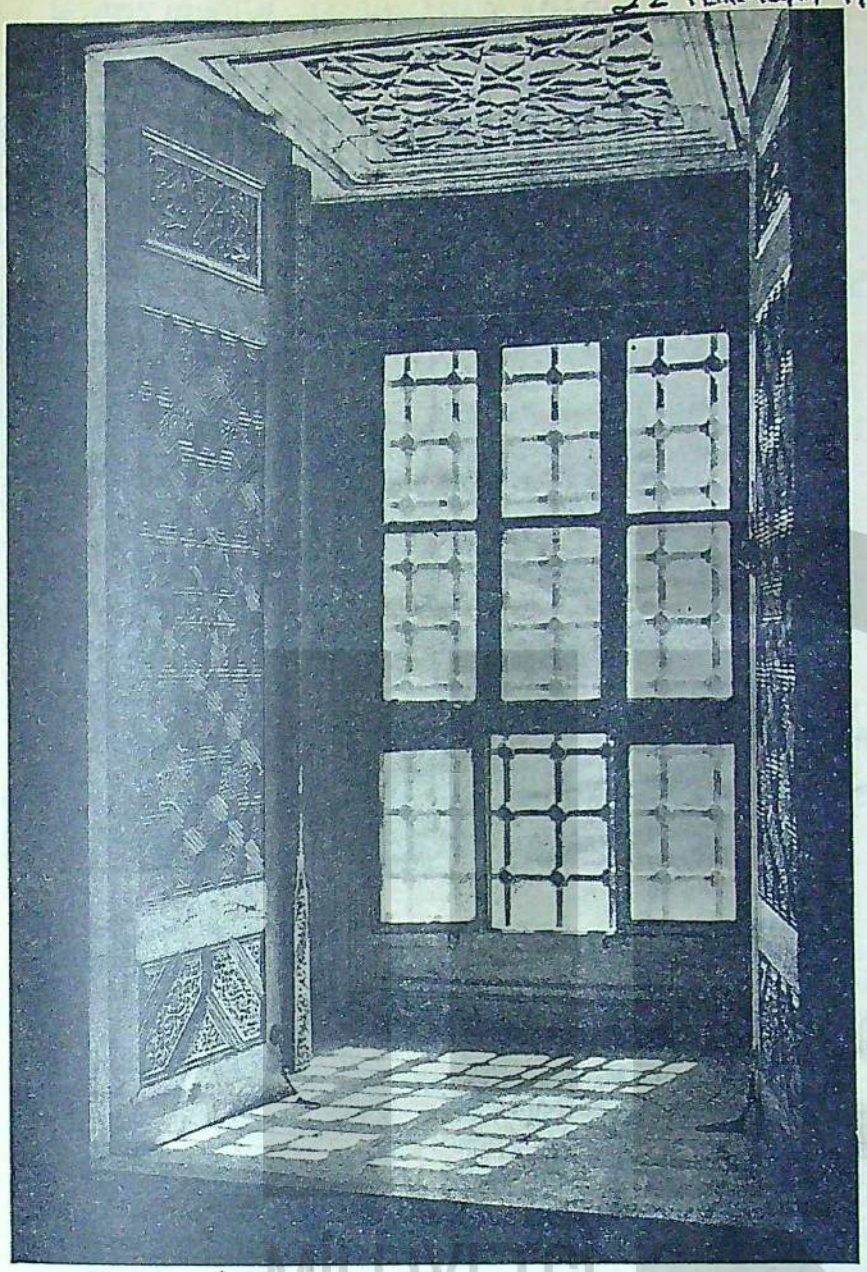

Yeşil camiin dış penceresi

berg'e gelince, burasının da iki yıl içinde Odesa ile Nikolayef'e nasıl benzetilebildiğine şaştım. Bununla beraber halk burada eski neş'eyi büsbütün unutup kaybetmiş değildir. Kol ve göğüslerinde Yahudi yıldızını taşıyanlar bile şimdi neşelidir. Fakat Lemberg'de hayretimi çeken şey çarşının bu kadar çabuk yok edilebilmesidir. Halbuki Lemberg'i evvelden bilirim. Bütün büyük ve zengin şehirler gibi zengin ve parlak bir çarşısı vardı.

Bir insan tasavvur ediniz ki kendine ve ailesine ait bir evciği yoktur; canının çektiği birşeyi yiyemez ve alamaz; yıllarla bir dükkân ve bir vitrin görmemiştir; üstünde temiz bir elbisesi ve meselâ bir saati, evinde lüzumlu eşyası yalnız yok değil bunları tedarik edebileceği bir günün geleceğine ümidi de bulunmuyor; seyahat edemez; mütemadi bir nezaret altında yalnız çalışmağa ve çalıştığının yüzde yetmiş beşini hükûmete vermeğe mahkûmdur. Bu şartlar altında nasıl düşünebilirsiniz ki, yabancı bir millet rejimi, diğer milletleri ve milliyetleri yutup yok edecek derecede güzel ve cazip olabilsin. Böyle zannedenler ancak bu rejimin tatbikatından uzakta bulunup sadece hayal ile meşgul saf gafillerdir veyahut şahsî ve süflî menfaatlerini bu yolda arıyanlardır.

H. E. ERKİLET

Büyük günler

Yazan:
ATSIZ

Milletin tarifi ne olursa olsun, bir bakıma göre o «birlikte sevinip birlikte yas tutan insan topluluğu» demektir. Birlikte sevinmek, hele birlikte ağlamak insanları birbirine en sıkı bağlarla bağlıyan şeydir. Milyonlarca insanın toplanmasından ibaret olan millet için müşterek sevinç büyük zaferler ve büyük adamların yıl dönümleridir. Müşterek yas da büyük bozgunlardan, düşman istilâlarından başka bir şey olamaz. Bir millet için yalnız zafer günlerinin bayramı kâfi değildir. Bir millet, tamamile şuurlanabilmek için büyük acı günlerini de yas töreni yaparak anmalıdır. Zafer veya bozgun olsun, bir milleti toptan ilgilendiren günlerin hepsine birden büyük günler diyoruz. Buradaki «büyük» kelimesi, onun millet hayatındaki büyük ehemmiyetini göstermek için kullanılmıştır. Bundan dolayı milletin övüneceği büyük adamların doğum yıl dönümleri kutlulandığı gibi ölüm yıl dönümleri de anılır.

Bir millet bunları anmakla ne kazanıyor diye şüheye düşmek doğru değildir. Şüphesiz ki millet bunlardan maddî olarak bir şey kazanmıyor. Fakat manevî olarak bir şey kazanıyor ki onun değeri hiçbir şeyle ölçülemez. Bu kazanç milletin kendisine güvenmesidir. Geçmişinde büyük günleri olan millet bunların gelecekte de olacağına inanır. Geçmişindeki kara günleri anarken düşmanlarını unutmıyarak ilerde de ayni baskına ve bozguna uğramamak için tedbirli davranır. Büyük adamların doğumları kutlulanmakla veya ölümleri anılmakla da o millet kendisine hizmet edenlere karşı saygı borcunu ödüyor demektir.

Biz bunun için 30 ağustosu kutluluyoruz. Bunun için 16 martı anıyoruz. Namık Kemalin 100 üncü doğum yılını, Ziya Gökalpın 17 nci ölüm yılını bunun için hatırladık. Bir milletin büyük ölülerini saygı ile anması ilerde de büyükler yetiştireceğinin müjdecisidir. Millet için şahsî menfaat gözetmeden fedakârlık edenlerin hizmeti büyükse onlar milletin hatırasında yer almaya lâyık kahramanlardır. Bunun için yüksek mevkide olmağa lüzum yoktur. Bazen bir neferin hizmeti birçok rütbelilerin hizmetinden daha

(Lûtfen sayfayı çeviriniz)

MİLLİYETÇİ DERGİLER

büyük olmuştur: Çanakkale savaşlarındaki Mehmet Çavuş ve Müstecip onbaşı gibi...

Bir milletin tarihindeki büyük günler içinde en şanlı olanlar en kanlı olanlardır. Nasıl, fertler en çok yoruldukları zaman en çok mükâfata hak kazanıyorlarsa milletler de en çok kan döktükleri zaman en büyük neticeyi alırlar. Bazen tarihte çok kan pahasına kazanıldığı halde mükâfatı alınmamış gibi gözüken zaferler vardır. Onların büyük neticesini görmek için tarihin iç yüzüne dikkatle bakmak lâzımdır. Muhakkaktır ki o kan dökülmeseydi netice o millet için pek acı olacaktı. Meselâ kahramanlıkların bosuna harcandığı sanılan Çanakkale savaşlarında Türk ırkı o kadar bol kan dökmeseydi Rusya devrilmiyecek, savaş dört yıl sürmiyecek ve biz yenildiğimiz anda Rusya ayakta olacağı için kurtuluş savaşı yapılamıyarak Türkiye haritadan silinecekti.

***

Büyük günleri anmakta eskisi kadar ihmalci değiliz. Fakat daha çok büyük eksiklerimiz var. Hani Gök Türk kağanlarının kızgın demire çekiçle vurdukları günün yâdı? Hani devletimizin Horasanda kurulduğu yılın kutlulanması? Tuğrul Beğin Bağdada girip İslâm dünyasının koruyuculuğunu kabul etmesi küçük şey midir? Malazgird'in yıl dönümünü neden yapmıyoruz? İki Kılıç Arslanın ve Sultan Mesud'un Haçlıları tepelediği günler unutulmalı mı? Sırp Sındığı, Kosova, Niğebolu, Varna, İstanbul, Mahaç, Haçova, Kanije, Silistire, Pilevne ve daha böyle bir çoklarını anmamak yazık değil mi? İlk şairimiz «Çuçu» ilk müverrihimiz «Bilge Tonyukuk» için birer taş dikemez miyiz?

Kendi ulularımızı aydınlığa çıkararak onlara gereken saygıyı göstermeden önce başkalarının büyüklerini saygılamak, hattâ onlar için en küçük bir ilgi göstermek haramdır; yakışık almaz. Sonra bundan atalarımızın ruhları incinir.

Bir zamanlar kötü maksatlarla büyüklerimizin saygılanmasına engel olunuyordu Şimdi, yavaş yavaş doğru yolu tutmak üzereyiz. Artık maziye her bakışımızı boğuk ulumalarla karşılıyanların çanına ot tıkanmak üzeredir.

27 İlkteşrin 1941
Maltepe
ATSIZ

İBRAHİM PAŞA SARAYINDAKİ DÜĞÜNLERDEN

Kanije fatihi İbrahim paşanın düğünü

Yazan : S. ÇETİNTAŞ

Üçüncü Murad kızı Ayşe Sultanı İbrahim Paşaya vermeyi kararlaştırmıştı, bu İbrahim Paşayı Kanije fatihi diye anarız ki hal tercümesi kısaca şudur:

Kendisi Bosnalı idi, Silâhtarlıktan Yeniçeriağası oldu, sonra Rumeli Beylerbeğisi (Şehzade Mehmedin sünnetinde düğüncübaşı) ve sonra vezirlik verilerek bir sene sonra Mısıra vali oldu, Mısırdan dönüşte Ayşe Sultanla evlendi. Daha sonra Kaptanı derya, daha sonra rikâbı hümayun kaymakamı, nihayet Sadrâzam oldu, Eğri seferinde Padişahla beraberdi, bazı hâdiselerden sonra üçüncü defa yine sadrâzam olmuştur. Seraskerlik vazifesini de haiz olarak Macaristan seferine gitti, parlak icraat ve ıslahat yaparak 1600-1009 tarihinde Lofca ve Kanijeyi de fethetmiş ve bir sene sonra da tekrar Belgrada sefere hazırlanırken vefat etmiş, cenazesi İstanbula getirilerek Şehzade camii arka bahçesindeki türbesine defnedilmiştir ki şimdi düğününden bahsedeceğimiz İbrahim paşa bu zattır; bunun düğünü de bizim İbrahim paşa sarayında yapılmıştır, bunu daha evvelki Kanunî Süleyman nedimi İbrahim ile karıştırmamak lâzımdır.

***

İbrahim paşa Mısırdan Durzilere uğrıyarak onları da uslandırdıktan sonra İstanbula dönmüştü.

Muradın kızı Ayşe sultanla paşanın nikâhı (1568) de yapıldı, fakat zifaf hemen yapılmıyarak haziranın dokuzuna bırakıldı.

O vakte kadar sultanların nikâhlarında mihir miktarını yüz bin altın üzerinden takdir etmek âdet iken bu nikâhta mihir miktarı üç yüz bin altına çıkarıldı ve öylece kıyıldı.

Düğünde Kılıç Ali paşa İbrahim paşaya sağdıç olmuştu, sağdıç sıfatile Kılıç Ali paşa gelin sultana elli bin altın kıymetinde duvak ve cibinlik hediye etti.

Nikâh günü Kılıç Ali ve Rumeli beylerbeyi Mehmet paşalara hil'atler verildi, fakat bunlarla da kalmıyarak ayni gün devlet büyüklerinden daha üç bin kişiye hil'atler tevzi edilmiştir.

Nikâhtan sonra damat tarafından bütün beylere ve başlarında Çivizade olmak üzere bütün ulemaya ziyafetler verildi.

Mayısın yirmi dokuzunda yani zifaftan on gün evvel yine Damat paşa tarafından ikametgâhı olan Atmeydanı sarayında sadrâzama, vezirlere ve beylerbeylerine ve Kaptan paşaya mahsus olmak üzere pek mükellef bir ziyafet verildi ve o gün öğleden sonra sadrâzam önde olmak üzere vezirler gelini almak üzere eski saraya gittiler, sultanlara mahsus, kırmızı atlastan bir cibin-

244

[1] içinde sultanı alıp İbrahim pa-
n Atmeydanındaki sarayına getir-
.

Bilmünasebe şunu da söyliyelim
tün sultan düğünlerinde sadrâzam-
ellerinde asa ile yaya olarak gelin
an güveyi evine gelirken önde yü-
'erdi, âdet böyle idi. Netekim Kanu-
Süleymanın kızı Mihrimah Rüstem
'a gelirken hadım Süleyman paşa
Kanunînin torunu Hüma sultan Fer-
paşaya gelirken sadrâzam Rüstem
gelinin önünde böylece yaya yü-
işlerdi.

Fakat günün birinde yine Kanunî-
kız torunlarından üçü Sokulluya
'eye ve Yeniçeri ağasına verildiği
an vaktin sadrâzamı meşhur Semiz
paşa imiş, Ali paşanın gayet şişman
ayakları nikris ile malûl olması yü-
den padişah eski âdeti bozmak mec-
'etinde kalarak Ali paşanın at üs-
fakat gelinin arkasından yürü-
ine müsaade etmişti.

İşte o tarihten itibaren sadrâzamlar
değişen âdetten istifade ederek at
nde gelini takibe başlamışlardı ki,
di İbrahim paşaya gelen Ayşe sul-
da sadrâzam güzel bir at üstünde
ediyor, onu da diğer vezirler ta-
ediyordu.

Gelinin önünde on ikişer zira [ya-
dokuz metre] yüksekliğinde ve kıy-
'i mücevheratla süslü iki nahil gidi-
'u, zengin ve muazzam bir alayla
sultan gelin olarak Kanije fatihi
'im paşanın Atmeydanındaki sara-
getirildi.

Mayısın yirmi dokuzunda gelin
eydanına geliyor, bundan sonra zi-
gecesi olan haziranın dokuzuna ka-
bu sarayda neler cereyan etmiş ve
gibi şenlikler yapılmıştır, buna dair
ılesef bir tafsilât elde edemediğim
bu düğünü de burada kesiyorum ki
altıncı asır içinde bu sarayda yapıl-
olan düğünlerin bu sonuncusu olu-
.

Gerçi üçüncü Murat son yıllarında
ıkonalı bir mühtedi ve eski ismi Paçi
'a Paki olan Halil paşaya da Fatma
'tanı vererek 1593 kânunuevvelinin
ısında yine bir düğün yaptırmış ol-
ğunu kitaplarda görüyoruz. Fakat
nanı belli olan bu düğünün mekânı
belli olmadığı ve bizim tetkikatımız da yalnız İbrahim paşa sarayında geçen düğünlere münhasır bulunduğu için bundan bahsetmeğe lüzum görmedik.

Sultan İbrahim zamanındaki düğünler :

İmparatorluk tarihinde inhitat başlıyalı bir asır olmuş ve en nihaî derecesini de bulmuştu, hükûmet tam mânasile mucizekâr bir dâhî halâskârın vücudüne kat'î surette muhtaç bir hale gelmiş başka türlü kurtulmasına imkân kalmamıştı, Türk milleti böyle bir halâskâr beklerken İbrahim gibi bir baş belâsı divane padişah olarak geliyor. O gidiyor, başka bir baş belâsı masum milletin mukadderatına musallat oluyordu. İbrahim sekiz senelik padişahlığı esnasında yapmadığı çılgınlıklar divanelikler bırakmıyordu.

Aklı eserek Edirneye gittiği kış Edirnenin meşe odunlarını beğenmiyerek İstanbuldan Edirne sarayına odun taşıttıran, veyahut Uludağdan İstanbula kar taşıttıran bu divane: cahil kadınların sözüne uyarak sakalına inciler dizerek halka kendini gösterdiği ve haremde kadınların kucağında bâhi ihtirasları yüzünden müneccimlerin, üfürükçülerin, cinci hocaların oyuncağı olduğu yıllarda bu maskara padişahın da Atmeydanı sarayında ismine ve marifetlerine tesadüf ediyoruz, bakınız nasıl?..

1645 senesinde henüz üç yaşında bulunan kızı Fatmayı Fazlı paşaya nişanladı, 1646 senesinin mart ayının on birinde de kız henüz dört yaşına girmişken nikâhını kıydırarak mutantan bir düğün de yaptırdı, daha sonra iki yaşındaki diğer kızı Bibî yahut Bikhan'ı da hezarpare Ahmet paşaya vererek onu da damat yaptı.

Tarih kitaplarımızda bu hâdise şöylece kaydediliyor: [Musahip Fazlı paşanın kerimei padişahî ile icra olunan mutantan nikâhı münasebetile sadrâzam Salih paşa sağdıç olarak bu uğurda elli bin kuruş sarfetti, vezirler hediyeler takdiminde birbirine rekabetle, altından, gümüşten nahiller yaptırdılar. «22 muharrem 1056 - 11 mart 1646»]

Fakat ayni kitap 1645 vakalarını zikrederken şu ibareyi de aynen yazıyor ki şimdiki mevzuumuza asıl yarıyan da budur: [Musahiplik Fazlı paşaya verildiği gibi Fazlı paşa henüz üç yaşında bulunan Fatma sultana nişanlanarak damat oldu, İbrahim paşa sarayı denmekle maruf olup Yusuf paşadan kalan saray ki vaktile ve birbirini müteakip bir kaç sadrâzam yani sultan Süleymanın nedimi İbrahim, Kanije fatihi İbrahim, Rüstem paşanın damadı Ahmed, Muradı Rabiin Silâhdar ve nedimi Mustafa paşaya ikametgâh olmuştu, şimdi de Fazlı paşaya verildi...]

Biz kitabın bu şahadetinden bilgilerimizi bir daha genişleştiriyoruz ki bu Atmeydanı sarayı imparatorluk tarihinde sadrâzamlar sarayı idi.

Divane Sultan İbrahimin ikinci düğününü de bu sarayda birincisinden iki sene sonra görüyoruz, ayni kitap bunun için de şunları yazıyor: [Padişah Ahmet paşanın tatlik ettiği zevcesini hareme aldırmış ve Ahmet paşaya en küçük kızı olan Bibî sultanı tezviç etmiştir. Bu münasebetle yapılan düğün pek parlak oldu, ziyafetler sarayı hümayûnda onsekiz gün devam etti [2]. Sultan İbrahim düğün nahillerinde emsali görülmemiş bir israf gösterdi...] dedikten sonra bir kaç satır aşağıda sözlerine şöylece devam ediyor: [Padişah Atmeydanındaki İbrahim paşa sarayının dahilini yegâne zevcei menkûhası olan sekizinci Telli Hasekî için kürk ile tefriş etmek fikri garibinde bulundu... Sadrâzamla defterdar kürk tedariki için şehirde bin bir zulüm yaparak adeta soygunculuğa kalkıştıkları halde yine kâfi miktarda kürk bulamadıkları için sarayın yalnız bir köşkünü kürkle tefriş] edebildiklerini anlatıyor ve iş bittikten sonra teftişe gelen padişahın bir yerde yanyana iki parçanın renk ve dikişlerinin uymamış olduğunu görünce zamanın maliye nazırı olan defterdarını azil ve hapsettirdiğini yazıyor.

Biz burada bir hiç yüzünden maliye nazırının hapsini veya padişahın divaneliklerini araştıracak değiliz, sadece İbrahim paşa sarayının başından gelip geçenlere bir göz atmak maksadımızdır.

Divane İbrahimin bir ermeni kadını olan Telli Hasekisine düşkünlüğünü ve bu sarayda kürk kaplama meselesini aşağı yukarı hep bilirdik, fakat bu sarayın Sultanahmette bugün hâlâ ayakta duran Atmeydanı sarayı olduğunu bilmiyorduk ki işte su tetkikatımız bize bu hakikati de öğretmiş oluyor.

S. ÇETİNTAŞ

---

[1] Cibinlik at üstünde gelini nazarlargizlemek için yapılmış, umumiyetle kıratlastan yapılır bir mahfaza idi, atın e hususî tertibatla yerleştirilir, etrafunayrıca tutucu muhafızlar yürürdü, bir sene evvele kadar Anadoluda kullanıla devam ediyordu

[2] Sicilli Osmanî bu kızın adını Bibî değil Bikhan yazıyor [1055 H.] de doğduğunu Hezarpare Ahmet paşaya iki yaşında nikâhlandığını [1112 H.] de öldüğünü yazıyor ki 57 yılık ömrünün 55 senesini nikâhlı geçirmiştir.

245

Sel, Sal - El, Al

Nisbet (î) sinin yerini tutar mı ?

Yazan : **Fuat Köseraif**

Türkçülük yalazlıca bir devre girince, dil kazan biz kepçe, nisbet (î) sine - yani Osmanlı sarfçıların yayi nisbî dediklerine - öz dilimiz gereçlerinden (malzemesinden) uygun bir karşılık bulmaya çalıştık. Çünkü kıvrak, modern bir dil, değme bir kökten mutlaka ve kolayca sıfat yapabilmelidir. Bilindiği üzere sıfatlar iki türlüdür. Sabit olanları, ki bunlara semaî denilir, tavsıyf edicidir; katı, yumuşak, güzel, iyi, kara v. s. gibi. Konacımızın [1] (mevzuumuzun) bunlarla ilişiği yoktur. Ötekiler «mensup isim» denilen nisbet bildirici düzme sıfatlardır ki, medeniyet ileriledikçe bu türlüsüne ihtiyaç artıyor. Osmanlı yazı dili bu bakımdan becerikli idi. Nisbet (î) sini Türkçe aslından olmıyan her hangi bir ad'a veya fiile yapıştırınca, muradına kavuşuveriyordu. Şeytan tüyü takınmış hamarat bu yanaşma, yabancılığına rağmen halk diline bile sokulmak imkânını bulur gibi olmuştu; şöyle ki, hükmünü Fars ve Arap sözlerine geçirmekle kalmayıp: kurşunî, yeşilî, Karadağî, değirmenî, filiyzî, armudî gibi misallerin tanıklık ettiğine göre, Türkçemize basbayağı sarkıntılığa başlamıştı. Tuhafı şu ki, bu haddini bilmezlik hoş görülüyordu. Olağan diye geçilmesi kabul edilemiyecek bu oluşlara karşı göz yumulmasından açıkca anlaşılıyor ki, ulusun kültür durumu böyle bir takının eksikliğini duyacak kadar yükselmiştir. O halde tehlike büyüktü ve bunun önüne geçmek ulusal bir ödevdi. Nisbet (î) sinin şeytan tüyünü söküp atmak için hiç değilse iş görmede onunla boy ölçüşebilecek bir pehlivanı Türk takılarımız arasından seçip «hodri meydan» demek gerekmişti.

İkinci Dil Kurultayından sonra bu güreşte üstünlüğü elde etmek üzere, şu betkemiz (makalemiz) başında yer alan (al), (sal) kılıklı ekler ile varyantlarını gürültüsüzce ileri sürülmüş buluruz. Lâkin ısmarlama haç gibi ekler kendilerini pek beğendiremediler. Hattâ Türkçeliklerine bile hâlâ inanmak istemeyenler var. Halbuki bu yolda ikircinlik (tereddüt) hiç bir vakit doğru olamaz. Bu ekler mis gibi Türkçedir. Ancak şu var ki, vurulan aşı umulan meyvayı vermedi. Vermiyor ve veremez de.. Niçin mi? Çünkü armut niyetine ayva aşılandı da ondan. Anlatayım.

Birincileyin (Evvelâ), aradığımız ek (yani iştikak lâhikası) değil; takı (yani sarf lahikası) olacaktı. Bu iki çeşit lahikayı birbirinden ayırt etmeğe henüz alışmış değilsek de, alışmalıyız. Takı (sarf lâhikası) kelimenin asıl mânasını değiştirmez; yalnız onu yöneltir, tasrîf eder. Çoğul (cemi) yapar; zaman, şahıs, durum ve mekân yanından cümledeki her hangi başka bir sözle onu ilgilendirir. Kuşlar, senin, evim, yerde, geldik, gideceğiz ve ilh.. gibi. Halbuki ek (iştikak lâhikası) bir kökten kimi az, kimi çok, kimi de büsbütün farklı anlamda yeni kelimeler üretir. Söz gelişi «kır». Bunu başlıca iki belli mefhumun sesce timsali olarak tanırız. Biri sımak = kırmak; öteki bildiğimiz renktir ki, sürülmemiş toprağa da bu yüzden öyle denilmiştir. İmdi buna bir kaç ek getirmekle bakalım ne elde ediyoruz. Kıraç, kırçıl, kırağı, kırıntı, kırım, kıran, kırma, kırmacı, kırak (kenar T. D.) [2] kırdar (ihtiyat T. D.), kırba (zamk T. D.), kırgıt cimri T. D.), kırıtma, kırıtık, kırgın, kırısık, kırık, kırgı (makas T. D.), kırgıl (kâhil) [3] v. s. Görülüyor ki bunlar, avrı mânada başlı başına birer kelimedir. Ek'in marifeti bu misallerle yetecek kadar aydınlanmıştır, sanırım.

İkincileyin (saniven). Al, el - sal, sel ve bunun varyantlarından, yani değişimlerinden, hangisi olursa olsun, iştikak lâhikası, ek'tir. İddiamızı sağlamlaştırmak üzere bunları bir kac köke yapıştırarak ne iş gördüklerini deneyelim.

Al, el ve değişimleri (varyantları) olan il, ıl, ül ul almış örnekler: çatal, kartal, tepel (tepeleme ot yığını), çekel, çipil, yengel, kızıl, tırıl, ödül (yarış veya bahis için konulan para veya mükâfat), öngül (inadcı), çapul, kondul (tıknaz) ve ilh..

Sal, sel ile oluşmuş örnekler : kumsal, uysal, kavsal, yersel (aşağı, yere yakın), [3] yensel, büksel (y ka ekmek), kebsel, (şaşkın)..

Demek ki bu eklerden her h birinin bazen nisbet (î) sinin hizme rasgele görmüş olabileceğini kabul tasdik etsek bile, bunların dibe (esasen) sabit sıfat ve ad biçimledi leri gün gibi aşikâr olduğundan, de dimizi onarmaya yarayacak çareyi nüz bulmuş olmuyoruz.

F. KÖSERAİF

[1] *Cep Kılavuzunda «mevzu» sözüne karşılık «konu» konulmuşsa da, bu kelime misafir anlamına gelen konuk'un yontulmuşudur. Konu komşu, deriz. Bir kelimeye bir kaç mâna yüklemek, dili zenginleştirmek yolu değildir; bununla ancak anlam bulaşması (iltibas) ile kinayeye meydan açılmış olur.*

[2] Tarama Dergisinden alındığına işarettir.

[3] S. 3-4/1940 Türk Dili Belleten'ir Dr. Mehmet Ali Ağray'ın Türkçede «-l» başlığı altında yazdığı değerli makalesine alındığına işarettir.

TÜRK GELİYOR !

Kabullendik çağrını [*],
Aç kanayan bağrını,
Dindirelim ağrını,
Başlıyor yeni durum!
Türk geliyor, Erzurum!..

Gerildi altın yaylar,
Şahlandı yağız taylar.
Yol verin ünlü çaylar,
Başlıyor yeni durum!
Türk geliyor, Erzurum!..

Kımıldanın dadaşlar,
Kahraman arkadaşlar!
Oynasın dağlar, taşlar!
Başlıyor yeni durum!
Türk geliyor, Erzurum!..

Emir aldı alaylar,
Çekilmeli kalaylar.
Türk herşeyi kolaylar,
Başlıyor yeni durum!
Türk geliyor, Erzurum!..

Aziziye sırtları,
Şehitlerin yurtları,
Gözleyin Bozkurtları!
Başlıyor yeni durum!
Türk geliyor, Erzurum!..

Kalk, Gazi Muhtar Paşa!
Giyin, kuşan, geç başa.
Kalk, hazırız savaşa,
Başlıyor yeni durum!
Türk geliyor, Erzurum!..

Aras gibi taşmalı,
Yücedağları aşmalı.
Ülkümüze koşmalı,
Başlıyor yeni durum!
Türk geliyor, Erzurum!..

Türklük akın etmez mi?
Dolu dizgin gitmez mi?
Çok bekledik, yetmez mi?
Başlıyor yeni durum!
Türk geliyor, Erzurum!..

İskenderun - 19/10/941

Cemal Oğuz ÖCAL

[*] Çağrı: Dâvet.

KIZILELMA NEREDE?

(Çınaraltı), geçenlerde Ziya alpın (Kızılelma) manzumesini en bastı. Çok güzel ve (Mefkûdolu! Yalnız bence, Ziya Gökalp oktada yanılmış: O, Türklüğün sı, kalkınması, birleşmesi için, in bilgi ve teknik ile silâhlanna kanaat getirmiş, ve Avrupagisini almak emelile, Kızılelmayı de bir yerde tasavvur etmiş. Avrupaya Türk gençleri gönde, onlar, oranın bilgi ve tekniğini yurda dönecekler ve bu suretle yükselecek.

Bence, Kızılelma Avrupada veya başka bir yerde değildir: Kızılelırada, bizim içimizdedir, onu biz ağız:

Benim tasavvur ettiğim Kızılel öteki ismi (Millî asabiyet), î ahlâk) dır. Bunlar olmazsa, nın bilgisini yurdumuza hakkile yız, nitekim, şimdiye kadar, oldu.

Avrupaya 1827 denberi talebe rmeğe başladık, Japonlar bizden ne sonra yollamağa başladılar. biz, Avrupaya Japonlardan çok yakındık. Alınan neticeler katir birine uymadı. Sebebi: bizde asabiyet) yoktu, onlarda ise fazvardı: bizde, işe (iltimas) karışe olmadığı hallerde bile, zavallı ve vatansever gençler, dönünce, ş, kokmuş bir muhit içinde heba gittiler. Onun için, garbın bilgisiiğini, şöyle esasından ve ciddibir türlü yürdumuza sokamadık.

300 senedenberi, bu zavallı Türk e, gûya ismi Türk, kanı bozulbir hükümdar sülâlesi musallat Kendisine, cahil, islâmlığı korum derken islâm kavimlerinin ina giden bir din sınıfı ile (Dalık) gibi iki yardakcı buldu. Bu lâ, Türk ırkının benliğini, zekâiradesini ezmek için, el ele verip lar, ve bunda muvaffak oldular. , zevkinden, gururundan başka düşünemeyen, cahil, vatan fikkavrayamayan, veya, başka ırkmak yüzünden kavramak istememağrur insanlar iş başına gelirse, aşka türlü olamaz. İdarede tamaserbest kalmak için, Türk milevar kuvvetlerile (Köle Ruhu) aşı-

Buna, hekimlikte, (Complexe ériorité - aşalık duygusu) derler. bir ruh durumunda olan fertler etler hiç bir iş başaramazlar,

Yazan :
Dr. Mustafa Hakkı
Akansel

çünkü, kendilerine, beceriksiz oldukları, hiç bir meziyetleri olmadığı kanaatı aşılanmıştır.

Memleketimizde beraber yaşadığımız gayri müslim kavimler bizden daha uyanık ve iktisaden daha ilerdediler. Sebebi: 1800 tarihlerindenberi, bu hiristiyan kavimleri Avrupa devletleri ve umumî efkârı şiddetle korudu. Osmanlı devleti, korkusundan onlara ilişmeğe cesaret edemedi. Namık Kemal ile Ziya Paşanın 1866 de Londrada neşrettikleri «Hürriyet gazetesinde [1] pek feci bir tarzda anlattıkları gibi yabanvı sefaretler tercümanlarının, yerli hiristiyanları korumak hususundaki gayretleri ve küstahlıkları insana elem ve kin veriyor. Zavallı Türk ve müslüman unsuru ise böyle bir himayeden mahrum kaldı.

SON SÖZ

Çekinme en sâkin zamanımdır bak,
Bir akşam boşluğa dönerken yüzüm.
Ve beni odamda yapyalnız bırak,
Göreyim, seninle gitsin gündüzüm.

★

Bakma, uzun yola çıkacağım ben,
Karanlık itince beni yerimden.
Mendille son yaşı sil gözlerimden,
Islak örtülmesin bu defa gözüm.

★

Ve güneş kapasın artık gölgemi,
Başka âlemlere yol aldı gemi.
Ben ölmeden bağlayıver çenemi;
Duyulmasın, duyulmasın son sözüm..

Emin ÜLGENER

Biz Türkler, üç yüz sene evveline gelinceye kadar bu halde miydik? Dünyanın en cevval, en cesur, en atılgan, en mağrur, ilim ve fende en ileri bir kavmi idik. Evet, bilgi ve teknikte dahi en ileri: Unutmayın ki, bugünkü medeniyetin temel taşı olan matbaayı insanlığa biz hediye ettik [2].

Bize hiç de dost olmayan fakat öyle iken bile kendisini takdir ettiğim ve saydığım Hammer bile (Kanuni devrinde Türk topçusunun Avrupada eşi yoktu) diyor. Bir milletin askerliği ise, onun terakkisinin en sadık aynasıdır.

Yukarıdan aşağı, bütün Türkler (Millî asabiyet) in etrafında toplanır, en küçük esnafından en yüksek memuruna kadar, yapacağı her işte, evvelâ: (acaba, bu iş vatanıma, Türklüğe bir ziyan verir mi?) diye, vicdanı titreyerek, düşünürse, işte o zaman, Kızılelmayı bulmuş oluruz.

Wells'in (Cihan tarihinin ana çizgileri)isimli eserinde şu fikir okunuyor: (Türkler İstanbulu aldılar, fakat, Bizans da, onların ahlâkını bozmak suretile, intikamını aldı). Bu fikir ne kadar doğrudur, tasavvur edemezsiniz.

Evet, (Kızılelma), her şeyden önce, (millî ahlâk), (Millî asabiyet) dir. Bunlar olmadan başka hiç bir şey olamaz!

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

[1] Maarif Vekilliği yayınlarından «Tanzimat» isimli 1940 de çıkan kitapta İhsan Sungu'nun «Yeni Osmanlılar» isimli yazısı. (Say: 781-796).

[2] (Fransız matbaacılar cemiyeti) dergisinin 1928 Noel fevkalâde nüshasında : (L'Impri merie et La Pensée Moderne, sayfa 74), hakkâk ve ressam Gusmann imzalı bir yazıda şu satırlar okunuyor: (Ey Türk Uygurlar, siz ki, on dördüncü asırda, ağaçtan müteharrik harfler yonttunuz, siz olmasaydınız, garbî Asya ile Avrupa, sözün üretilmesini daha çok beklerdi).

9 mart 1936 tarihli, Ankarada çıkan (Ulus) gazetesinde, Dr. H. Koşay imzalı bir yazıda, Grater isminde bir zatın, 1925 de New-Yorkta, (Matbaanın icadı) isminde bir kitap çıkardığı ve bunda, ilk müteharrik harflerle basılmış olan kitabın (Türkçe) olduğu kayıtlıdır.

247

Memleket manzaralarında : Tarsusta bir şelale

Devletçilik ve Millî İktısat

Yazan: Nebil Buharalı

Devletçilik tâbiri Fransızların «etatisme» sözünden alınmıştır. İktisadi işlere hükûmetin karışmasına, millet ve yurt lehine bu işlerden bir kısmını çekip çevirmesine alem olmuştur.

1914 Cihan harbinden sonra bu devlet iktisatçılığı hemen hemen umumî bir hal almağa başladı. Çünkü epey uzun süren bu muharebe sebebile dünyanın bozulan iktisatça durumu bir türlü düzelemedi. Ve para buhranları, istihsal buhranları, sürüm buhranları, işsizlik ve siyasî buhranlar biribirini sıraladı. Her devlet istikrar vermek için kimi çok, kimi az ekonomi işlerine hükûmet müdahale ve kontrolunu temel olarak kabul etti. Meselâ Almanya, İtalya ve diğer bakımdan Rusya gibi memleketler millî iktisadî, içtimaî ve siyasî gereklerle ifrat ile devletçi olmuş ve İngiltere gibi eskiden beri liberal olmakla şöhret bulmuş bir memleket bile gerek müstemlekeleriyle olan siyasî ve iktısadî durumundan ve gerek ithalât, ihracat ve dış ticaret muvazenesi bakımından da bazı müdahale ve kayitler kabulünden geri durmadılar.

Osmanlı imparatorluğu zamanında da hükûmetin iktisadî işlere müdahalesi uzun zamanlar devam etmiş ve Tanzimatı Hayriye dediğimiz Tanzimatçılık devrinde kaldırılmıştı. Lâkin Osmanlı devrinde bu müdahale millî bir faideyi temin etmek, yani hâkim unsur olan Türk ve müslümanların iktısat alanında diğer unsurlara üstünlüğünü emniyette tutmak için cereyan ettiğinden ilk önce Osmanlı devrinden söze başlıyacağız. Sonra da Türkiye Cumhuriyeti devrinde devletçilikten ve millî iktisattan bahşedeceğiz:

***

Devlet iktısatçılığını doğuran sebeplerin büyüklerinden biri de milliyetçiliktir. Bugünkü günde medenî memleketlerde milliyetçilik hareketleri yalnız söz, saz, dil, edebiyat, tiyatro velhasıl kültür alanlarına bağlanıp kalmıyor. İktısadî, içtimaî hattâ siyasî ve hukukî sahalara da tesir ettiğini her gün görüyoruz.

17 ve 18 inci yüz yıllarda şimdi ek diye ifade etmeğe başladığımız iktısatça ganlar medenî memleketlerin bir çoğu serbestî usulünde «laisser le faire laisser ser» kuralına uygundu. Bu kuralın kelime mânası (olmağa bırakmak, ge bırakmak) tır ki «müdahale etme, bırak diği gibi olsun ve bildiği gibi geçsin» de tir.

18 inci asır sonunda buhar kuv sanayie tatbikine başlayınca el tezgâhları nunla yarışamadı. Gitgide yerlerini fab ra bıraktılar. Fabrika ürünleri çok ucuza olmalarından dolayı fazla üretiliyor ve bancı memleketlere ucuz ucuz gönderi du ki bundan zarar gören bu yabancı leketlerin esnafı rekabet edememeğe, gâhlarını kapatmağa mecbur kaldılar. bu yüzdendir ki millî menfaati koruma ülkü edinmiş olan milliyetçiler ve mill tısatçılar hemen akıllarını başlarına t kendi memleketlerinde de fabrikalar nın çaresine ve memleketlerine girecek masil mallara fazla gümrük resmi h sanayilerini himayeye kalktılar.

MİLLİYETÇİ DERGİLER

248

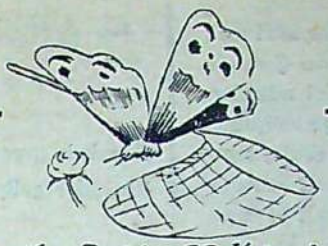

Cumhuriyet, S. 16, 22 İlkteşrin 1941, s. 9.

Ağ (*)

Yazan : Edip AYEL

Bin bir kelebek ardına düşmüş de gezerken,
Ellerde o arzu adı verdikleri, ağla,
Kar yağdı bakın saçlarımın üstüne erken;
Bin bir kelebek ardına düşmüş de gezerken
Dünya bize cennet gözükür sisli dimağla!
Hülyama derim : Ömrüme seller gibi çağla!
Bin bir kelebek ardına düşmüş de gezerken,
Ellerde o arzu adı verdikleri ağla.

***

Günler kuş olup bir uzak iklime göçerken,
Ah! ağla, derim, ağla gözüm, durmadan ağla!
Bir başka nasip ummaz ömür, bahtı kederken,
Günler kuş olup bir uzak iklime göçerken,
Bağlandı gönül yaş denilen sımsıkı bağla!
Gençlik aranırmış gün olur elde çırağla,
Günler kuş olup bir uzak iklime göçerken,
Ah! ağla derim, ağla gözüm, durmadan ağla!

Edip AYEL

[*] Fransız klâsik nazım şekillerinden : TRİOLET

Bundan takriben yüz sene evvelinc geçeye kadar Osmanlı imparatorluğunda el ayii tezgâhları çok ileri idi. O zamanlar leket çok genişti, türlü türlü ham ve ip- madde memleketimizde yetişirdi. Memketimiz o vakitler Rumelide Basarabyadan i Moskof hududundan başlar, Bosna Herkten Dalmaçya ve Adriyatik denizine give cenupta bütün Yunanistanın Tesalya ı dahil olarak Atina şehrinin biraz şimaden geçerdi. Asya kıtasında Karadenizde tum Poti Sehom iskeleleri dahil olmak zere Kafkaslarda Tiflis cıvarından Azerycan hududuna ve oradan Basra körfezine ek bütün Arabistanı dolanırdı. Afrikada e Mısır, Sudan, Musavva, Bingazi, Fizan ablusgarp ve Tunus ülkelerini içine alırdı. lenizde Kıbrıs, Girit ve Ege adaları kiyeye aitti. İstanbul şehrinde ve Ana ile Suriyenin ve Rumelinin büyük şeerinde kendi ürün ve hususiyetlerine götürlü türlü tezgâh sanayii bu geniş memketin ürünlerini işler, hemen hemen kenihtiyaçlarımızı kendimiz üretirdik.

Hattâ Avrupaya ve diğer memleketlere e çıkarır satardık. Meselâ İngilterede Türde ve bahusus İstanbulda Saraçhanebaşı ezgâhlarında yapılan eğer ve at takımları çok kbuldü. Şark halıları, işlemeleri, ipeklile, antikakâri ve türkuvaz süslerle işlenmiş ni ve eşyamız Avrupada çok itibarda idi zamanlar yalnız cam, billûr, ayna, çuha, ife, sonraları şeker, petrol gibi muayyen eşya ancak memleketimize gelirdi. Avanın bu fabrika ürünleri Kırım muharebini müteakip yapılan ticaret muahedelerden sonradır ki Türkiyeyi sarmağa başla-

Osmanlı devleti Kırım muharebesi neticesinde Pariste 1856 da toplanan Paris konresi ve muahedesi gerekince Avrupa devletleri «Halkai siyasiyesine» kabul olunmuştu. albuki Osmanlı imparatorluğu asırlarca evvel Avrupa konserine dahildi ve bazan bu konserde çok ağır basardı; her ne ise! İşte o zamanlar memleketi idare etmekte olan Mustafa Reşit paşa gibi münevver zatlar devleti badirelerden atlattıkları olmuştu. Lâkin Osmanlı Türkiyesini Cumhuriyet inkılâbına kadar sımsıkı bağlıyan ve iktisatça mahvına sebep olan ticaret muahedeleri de işte bu zamanlar yapılmıştı. O esnalarda bazı anasır arasında şiddetli millî cereyanlar başlamış ise de Türkler arasında bunlar rüşeym ve intaş halinde ve belki din taassubu ile karışık bir şekilde idi. Millî iktısadın hattâ milliyetçiliğin ne olduğu bilinmez ve millî işlere, iktisadî işlere, pek ehemmiyet verilmezdi. Zamane modası ise Osmanlılıktı, Osmanlılık camiasında muhtelif anasırı yanyana yaşatmak, daha ziyade ecnebi zoru ve bundan türeyen hâdisat ile ıslahat yapmak ve günü gün etmek düşünülüyordu.

O zamanlara kadar ekonomi gidişi yani alelumum sanayi, ticaret ve büyük yelkenli gemilerle deniz; ve kârvanlar ve develer ile kara nakliyeciliği saire ve saire hep Türk unsurunun elinde idi. En büyük ithalât ve ihracat tacirleri ve gemi amatörleri hep Türk ve islâm idi. Bu büyük tüccarlara hayriye tüccarı denirdi ki Kırım harbi esnasında İstanbulda adetleri yedi kişi idi ve her biri alış verişin bir bölümü ile uğraşırdı. Kırım muharebesi esnasında Osmanlı ordusunun büyük bir kısmını Karadenizde meccanen ve fahriyen nakleden, odununu meccanen veren ve taşıyan milyonluk Türk tüccarları vardı ki bunlardan bir tanesi de dedem idi. Diğer unsurlara, gedikler usulü mucibince pek az ve mahdut sanatlar yapmıya müsaade edilmişti. Meselâ: Ermenilerin yapacakları sanatlar bazı yerlerde kuyumculuk ile püskülcülük, boyacılık, terzilik, demir ve dökmecilik, nakkaşlık bazan çulhalık gibi mahdut ve muayyen şeylere münhasırdı. Rumlar, tefecilik, çerçilik, gezici satış ve ufak ticaret, zeytincilik, bağcılık, şarapçılık, meyhanecilik, ufak yelkenli nakliyecilik gibi ufak tefek bazı sanatlar.. Yahudiler ise eskicilik, teneke ve lehimcilik ve hurdacılık ve bazan hekimlik, Bulgarlar bahçıvanlık, meyva ve çiçekcilik, çobanlık, aylakçılık, yanaşmalık gibi işler yaparlardı. Milli servetin ve emlâkin en büyük bir kısmı Türklerin elinde olduğu gibi bu gedik usulleri ve esnaf loncaları (sanat ve ticaret birlikleri yani esnafların birlikleri) sırf Türklerin elinde bulunur ve bu birliklere hükûmet zahîr olurdu.

Filhakika gedikler usulü bir kurunuvusta müessesesi idi, ticaret ve sanayii tahdit edici bir teşkilâttı. Bir şehirde her sanatın saliklerinin adedini, çalışacakları yerleri kullanacakları usta, kalfa ve çırakları tayin ve tahdit eder ve kimse bunun dışına çıkamazdı. Bunun içindir ki serbestî taraftarı iktisatçılarca fena ve kalkınmaya engel olarak telâkki edilir. Bu böyle olmakla beraber Osmanlı imparatorluğunda bu usul Türk ve islâm unsuruna ticaret ve sanat kapılarını hasredip diğer unsurlara nisbeten bu kapıları kapalı tutmak için bir vesile olarak kullanılmış ve İkinci Mahmut devrinde yeni baştan tanzim edilmişti.

Şehir içindeki emlâke gelince hemen genel olarak Türk ve islâm unsurunun elinde tutulur ve hattâ sair anasıra emlâk satana çok fena gözle bakarlar yarım misli bedel bile olsa yine ancak Türke ve müslümana

MİLLİYETÇİ DÜŞÜNCE

mülk satarlardı. Şehir dışında tarlalar, meralar ve ormanlar ve boş arazi ise Miri malı idi. Osmanlı devleti ilk kurulurken Çandarlı Kara Halil paşa gibi Türk devlet adamları çok iyi milliyetçi esaslar düşünmüşlerdi, böyle esaslar sayesindedir ki bu devlet asırlarca haricin, ve haçlı ittifakların hücumlarına kaya gibi dayanmıştı. Ne vakit ki başta İngiltere gibi hürriyetperver bir hükûmet olmak üzere Türkiyede gayri müslim unsurlar lehine islahat yapılması için vaki olan dostane tavsiyeler ve tarihe karışmış Moskof Çarlarının hükûmeti tarafından cebren vâki olan müdahale ve muharebeler neticesile Osmanlı imparatorluğunda tanzimat ve diğer unsurlar lehine imtiyazat ve islahat hareketleri başladı. Ve Türkler lehine teessüs etmiş olan iktısadî durum altüst edilip diğer unsurlara iktısat sahasında da serbestî verildi, işte o zamandadır ki Osmanlı imparatorluğunun ve hâkim millet olan Türklerin izmihlâl çanı çaldı. Osmanlı padişahı Üçüncü Selim bundan yüz otuz yıl kadar evvel Moskof Çarına Kırımı bıraktığı vakit Kırım, Doneç ve Odesa havalisinde beş, altı milyondan fazla bir Türk ve Tatar ekseriyeti vardı. Diğer ekalliyet bunların rençperleri ve çobanları idi ve Kırım Hanı Rumelideki Osmanlı harplerine yüz bin, yüz yirmi bin muntazam süvari ile iştirâk ederdi. Çarlar Kırımı Osmanlılara terkettirdikten sonra bir müddet buraları hoş tutup düzeni bozmadılar, lâkin buralarda yerleşip tavlandıktan sonra Türk unsurunun elinden her şey alındı, eski ekalliyet olan mahkûm unsurlara verildi, diğer fatihler yerleşti. Bu suretle Türkler hicrete ve inhilâle mecbur kaldılar.

Fransa ihtilâlinin ve Fransada Napoleon Bonapart'ın bertaraf edilmesi üzerine Avrupaya yeni nizam vermek üzere toplanan Viyana kongresi ve Rusya, Prusya ve Avusturya arasında kurulan mukaddes ittifak, Avrupada baş kaldıracak olan millî hürriyet hareketlerini bastırmak esasını kabul etmişti. Halbuki bu zamanı hemen veliyeden Tanzimat devrinde bu kararı veren hükûmetlerden bazıları Osmanlı memleketinde muhtelif gayri müslim unsurları ayaklandırmak için tertibat alırlar ve aralarında nüfuz mıntakaları ayırmağa başlarlardı. Meselâ Suriyede maroni ve katolikleri Fransa İmparatoru Üçüncü Napoleon; Moralıları, Bulgarları da Rusya Çarları; Sırpları, Karadağlıları katolik Arnavutları ise Avusturya İmparatorları ilh... gibi ki her biri bu gayri müslim unsurları siyasetlerine âlet yapardı. Bunların uyanması, milliyetlerini ve millî şuurlarını idrâk etmesi, zamanın icap ettirdiği teknik ve müspet ilimleri öğrenmesi ve kendi nüfuz ve propagandaları için hocalar, papazlar gönderirler, mektepler ve kiliseler açarlar, hekim gönderirler, hastahaneler açtırırlardı. O vakitler sırf dinî bir propaganda için kurulmuş olan İstanbulda Boğaziçinde bir kollejin Bulgar istiklâlcilerinin bilhassa yetişmesine âmil olduğu ve diğer anasıra da bu suretle tesir ettiği meşhurdur. Bu suretle bu mekteplerde yetişen diğer anasır gençleri, milliyetlerini idrâk etmiş ve iktisadî sahada da Türk gençlerine karşı her türlü üstünlüğü kazanmış, ve teknik bilgilerle de mücehhez olarak yetiştiklerinden Osmanlı İmparatorluğunun iktisat alanı, piyasası ve pazarı büsbütün bunların eline geçti. Böylece kazanç, servet ve refaha nail olarak çoğalmağa ve bütün serbest ve fikir mesleklerini de ele almağa başladıkları gibi bu ticarî kapitülâsyanlar sayesinde memleketi saran yabancı sermaye ve istilâsına da öncü olmuşlardır. Bu gibi kapitülâsyonlar ile memleketi istilâ ve istismar eden ecnebi sermayesi o memleketi evvelâ yarım müstemleke ve sonra da fırsat bulursa tamam müstemleke haline koyar. Osmanlı ülkesi (80) senede yarım müstemleke haline gelmişti. Balkan harbinden sonra da büyük devletler arasında tekarrür eden nüfuz mıntakaları taksimi ile de bir müddet sonra tamam müstemleke haline gelmek üzere idi. 1914 Umumî Harbine girmemizin bir sebebi de bunu önlemek endişesidir.

Burada maksadımız Osmanlı devletinin iktısat tarihinden ve millî iktisat hareketinden çok kısa olarak bahsetmektir. Bu kısa tarihçeyi yaptıktan sonra yine bu bahsimizin sonlarına devam edelim :

1856 Paris muahedesinden sonra - yani Osmanlı İmparatorluğunun İngiltere ve Fransa ile müttefikan ve muzafferen Kırım muharebesini bitirmesinden ve resmen Avrupa «Halkai Düveliye»sine kabulünden ve «Tamamiyeti mülkiyesi» müttefikan Avrupa büyük devletleri tarafından «Kefaleti Düveliye» altına alınmasından sonra - Osmanlı İmparatorluğu bu devletlerle daha sıkı ve dostane münasebeti arttırmak için ticaret muahedeleri akdetti. Bu muahedeler aktedilirken o zamanki hükûmet adamlarımız millî iktisat siyasetinin ne olduğundan henüz pek haberleri yoktu. Kendilerile karşılaşan ve bize en ziyade «Mazharı müsaade» millet muamelesi yapacaklarını söyliyen ecnebî mütehassıs ve murahhasları bizimkilere şöyle hayırhahane bir teklifte bulundular: «Bizim size göndereceğimiz mallara koyacağınız gümrük ithalât resmi, sonra fiyat üzerine zam edileceğinden, hakikatte sizin halkınız tarafından ödenecektir; halbuki bilmukabele sizin bize göndereceğiniz ve çoğu sırf yalnız sizin memleketinizde yetişmekte olan mallara koyacağınız ihracat resmini ise bizim halkımız ödiyecektir. Binaenaleyh bir müsaade olmak üzere ithalât verginizi % 8 ve ihracat verginizi % 12 olarak kabul ederiz.» dediler ve biz de bu suretle kabul ettik.

Filhakika Osmanlı İmparatorluğu ülkesinde o zamanlar sırf kendine mahsus bazı mahsulleri vardı ki başka yerlerde yetişmezdi. Meselâ kuru üzüm ve incir, fındık, şark halıları biralık sert arpa, tiftik, damızlık tiftik keçi ve kıvırcık koçu ve Irak ve Musulun arap atı aygırları ilh, ilh... bu nevidendi ve bu damızlık hayvanlar neslı islâh için ecnebî memleketlerde çok makbul ve lüzumlu idi. Bununla beraber biz % 12 ihracat resmini koyduktan sonra ihracatımız seneden seneye azaldı ve ecnebi ithalâtı ise seneden seneye çoğaldı. Biz ihracat resmini gitgide azaltmak mecburiyetinde kaldık, çünkü mallarımız gittiği yerde bir de gümrük resmine tâbi idi ve biz buna ve miktarına müdahale edemezdik! Mallarımıza koyduğumuz bu meş'um ihracat resmini % 2 ye kadar indirdikten sonra nihayet büsbütün kaldırdık. Halbuki % 8 gibi çok zayif bir resimle memlekete giren ucuz fabrika malları bizim yerli sanayimize top attırdı. Her ne kadar bu hali önlemek için proğramsız veya münferit teşebbüslerle İstanbulda açılan fabrikalar rekabet yüzünden yaşıyamadı, ve gitgide iğneden ipliğe kadar her şeyimiz yabancı memleketlerden gelmeğe başladı. Bu suretle haricî ticaret-muvazenemiz bozuldu ve asırlarca iddihar edip Türk milleti elinde toplanan millî servet elimizden çıktı, ticaret ve sanat da elimizden çıktı. Yoksul düştük, fukara kaldık, sanat ve ticarette de behresiz kaldık. Cumhuriyet hükûmetimiz Türk unsurunu işte bu suretle bulmustu.

Nebil BUHARALI

Sakarya ufukları

Yazan: Osman YÜKSEL

Tirenimiz geçerken Sakarya cıvarından,
Rüzgârlar geliyordu şehitler diyarından.

Çiçekler matemliydi, ağlıyordu bulûtlar,
Başlıyordu bu yerde hürriyetten hudutlar.

Sükûtten menkıbeler dinliyordum derinden,
İlâhiler geliyor cennet bahçelerinde.

Ummanlar uğulduyor kalbimin her yerinde,
Uçuşuyordu ruhlar bulutlu göklerinde.

Dağlar rükûa varmış, kabul olmuş dilekler,
Dallar, kahramanlara takmış gibi çelenkler

Sakaryanın ufkunda kıpkızıl gün batıyor,
Sularda dalgacıklar nabız gibi atıyor.

Osman YÜKSEL

22 İkinciteşrin 1941, Sayı: 16

Bugünkü Türkçülüğün esasları

VIII

TÜRK ADI :

Yazan :
Hüseyin Namık Orkun

Altıncı asırda Kin-şan dağları havali-
evvelce Juan-juanlara tabi iken sonra
ine kavuşan bir Türk kavmi vardır.
vim kendi kendine Türk adını verme-

Bundan evvelki devirde böyle bir ka-
adına pek tesadüf etmediğimiz için bazı
ı âlimler Türk sözünün mevcudiyetini
tarihten başlatmaktadırlar. Altıncı asırda
diye ortaya çıkan bu kavmi bugün
sözü daha şamil bir manâda olduğu
diğer Türklerden ayırmak üzere onların
kendilerine iftihar makamında söyle-
i Kök Türk sözünü vermekteyiz. Bu-
kök mavi, gök demektir. Malûmdur ki
de tanrı sözü hem Allah, hem de se-
manasına gelirdi. Binaenaleyh semanın
kaddes rengi olan mavi yani kök sözü bu
re verilmiştir. Bugün bu kelimeyi gök
le kullandığımıza göre bizim lehçemiz
ünde tutularak bunu Göktürk diye te-
z etmemiz lâzımgelir. Gök semanın ren-
uğu gibi aynı zamanda kendisidir de...
alde bu sözün bugünkü manası İlahi Türk,
avî Türk demek olur. Türk medeniyeti
tamamile Türk kültürü tesirinde inkişaf
miş olan Moğollar da bazan kendi ken-
ne aynı manada Köke Mongol adını
şlerdir.

Türk adına yani Göktürklerin adına Çin
nlerinde de tesadüf etmekteyiz. Çin
hlerindeki bu sözü ifade eden şekiller
n **Tu-kiüe** diye telâffuz olunmaktadır.
sözleri ifade eden çince işaretin ikincisi
kiüe diye okunan şekil daha çabuk ve
heceli gibi okunmalıdır. Demek oluyor ki
sözünün bu kaydı iki hecelidir. Hal-
bugünkü Türk sözü tek hecelidir. Türk
ün iki heceli olduğunu Türk kitabele-
ki bu sözün kaydından anlamaktayız.
eler bu sözü ekseriya **Türük** diye kay-
ktedir. Bu takdirde Çinlilerin Tu-kiüe
kaydettikleri kelime Türk sözünün iki
li olarak yani türük şeklinin kaydından
ettir.

1915 senesinde Paul Pelliot bu çince şek-
daha eski telâffuz tarzını göz önüne ge-
ve bu kelimenin eski seklinin **Türküt**
ı icap ettiğini ileri sürmüştür. Pelliot'ya
Türküt kelimesi Türk sözünün cemidir.
lûmdur ki Mogolcada olduğu gibi eski
kcede de bazı kelimeler t ile cemilenir-
Meselâ oglan kelimesinin cemi **oglut**, te-
sözünün tigit, tarkan'ın tarkat'tır. Fakat
lüvor ki bu sözlerin müfredinin nihaveti
ile bitmektedir. Binaenaleyh türkcede ke-
nin sonu n olursa bunun hazfedilerek
e bir t getirmek suretile cemi yapıldığı
kidir. Bu itibarla Türküt sözü bir cemi ise
un müfredi Türkün olmak gerektir. Ma-
fi bu kaidenin haricinde de kelimenin so-
nuna -tıpkı moğolcada olduğu gibi- sadece
t getirmek suretile cemi yapıldığını da gör-
mekteyiz. F. W. K. Müller tarafından neşre-
dilen Uigurica serisinde (II, s. 97) **el-üğesi**
el-uğesit şeklinde cemilendiğini görmekteyiz.
O halde Türk sözünün de cemi Türküt ola-
bilir.

Bütün bu izahattan sonra Türk sözünün
altıncı asırda Çin tarihlerinde bahse mevzu
edilmiş olan bu söz ile tarih sahasına çıkmış
olduğunu kabul etmemiz icap eder. Halbuki
bizce bu kelimenin daha eski olarak Çin tarih
lerinde zikredildiği muhakkaktır. Çin tarih-
leri Milâddan evvelki devirlerde Hiung-nu-
lardan bahsederken Cong ve Tik adlı iki
kavimden daha bahsetmektedir. Eski Çin di-
linde r sesi olmadığından Çinlilerin r li ke-
limeleri dillerine aldıkları vakit bu harfi
hazfeyledikleri malûmdur. Binaenaleyh bu
kelimeTürk sözünün çincedeki telâffuzundan
başka bir şey olamaz. O halde Türk sözü
milâttan sonra altıncı asırda değil milâttan
çok evvelki devirlerde malûm ve mevcuttu.

Kavim isimleri zamanla asıl manalarını
kaybederek bu İsmi taşıyan kavim kendileri-
nin bu adla yadolunan bir şahıstan türedi-
ğini zannederler. Bu efsanevî telâkkiyi bir
çok kavimlerde gördüğümüz gibi meselâ Ma-
carlarda da bulmaktayız. Macar efsanesine
göre Macarlar Hunor ve Moger adlı iki kar-
deşin neslinden türemiştir. Mogerin nesli-
den Macarlar, Hunorun neslinden de Hunlar
çıkmıştır. Böyle iki kavmi bir araya getirip
o ismi taşıyan iki kardeşten çıkarmak bu iki
kavmin müşterek yaşamasının hatırasıdır.
Türklerde de Moğollarla müşterek yaşama-
nın hatırası olarak Türk ve Moğol adlı i'
kardeşten çıktığı efsanesi vardır.

Türk de bu rivayetlere göre Yafesin oğ-
lunun adıdır. Şüphesiz İslâm kaynakları di-
nî tesirle hareket ederek Türkleri onlarca
klâsik olmus menselere çıkarmıslardır. Hat-
tâ Kâşgarlı Mahmud eserinde Türkler hak-
kında bir de hadis kaydetmektedir. Bu hâ-
dis sudur : **Allah buyurmustur ki benim bir**
ordum var; onu Türk tesmiye ettim ve Maş-
rıkda sakin kıldım. Bir kavme kızarsam bun-
ları (yani Türkleri) onların üzerlerine mu-
sallat ederim. Bu hadîsin uydurmalığı hak-
kında söz söylemek dahi lüzumsuz ise de
Türk milliyetperverliğinj icten ve derinden
duymus olan Kasgarlı Mahmudun bunu ta-
kip eden şu sözleri dikkate sayandır : «**Bu**
şeref-i maneviye Türklerdeki hüsn-ü melâ-
hati sahabati, edeb ve terbiyevi, büyüklere
hürmet ve riayeti, ahde vefayı, hakikatin fev-
kinde temedduh sıfatlarını da ilâve etmek
lâzımdır.»

Türk adını bir şahıs isminden çıkaran bu
şark rivayetinden mada bazı İslâm kaynak-
ları da bir takım başka iştikaklar yapmakta-
dırlar. Türkler Yecuc ve Mecuc seddinin ö-
bür tarafından terkedildiklerinden dolayı on-
lara arapçadaki **terek** İsmi verilmiştir.

Bu iptidaî etimolojiye Çin tarihinin yap-
mış olduğu iştikakı da ilâve etmek gerektir:
Sui-şu adlı bir Çin tarihi bu hususta şu
satırları yazmaktadır : «Tu-kiüeler (yani
Türkler) eteğinde karargâhları bulunan da-
ğın isminden adlanmışlardır ki bu dağ miğ-
fer şeklinde olduğundan bunların lisanında
da miğfere Tu-kiüe derler. Bunun için ken-
dilerini Tu-kiüe diye tesmiye etmişlerdir.»

Sui-şunun bu ileri sürdüğü iştikakı cid-
di telâkki edip bunu ilmî bir surette izaha
çalışan bir takım âlimler de vardır ki bun-
lar Türk dilinde miğfer, serpuş manasına ve
Türk sözüne yakın bir kelime arayıp bu Çin
izahını tefsir etmektedirler. Bu âlimlerin en
eskisi Klaproth'dur. Bu büyük Alman âlimi
Journal Asiatique'de yazmış olduğu bir ma-
kalede bu Çin iştikakını kaydettikten sonra
Türkçede serpuş manasına gelen ve Tu-kiüe
telâffuzuna yakın olan kelimenin takye ol-
duğunu söylemiş ve bu sözün eski Arapça-
da mevcut olmayıp Türkçeden Arapçaya geç-
miş olması muhtemel olduğunu ileri sürmüş-
tür. Aradan çok uzun bir zaman geçtikten
sonra bu cihetı müdafaa eden diğer bir âlim
daha çıkmıştır. Zürihli J. J. Hess Der İslam
mecmuasında yazmış olduğu bir makalede
yeni Acemcedeki miğfer manasına gelen
Terk sözünün Türkce olduğunu ve Acem-
ceye Türkçeden geçtiğini söyleyip binaena-
leyh Türk adının bundan çıktığını ileri sür-
müstür. Aynı zat Türklerin demircilikle uğ-
rastığını, silâh imâl ettiklerini kayd ile Ka-
rakalpak Türk kavim adının da tıpkı bunun
gibi tesekkül ettiğini yazmaktadır.

Daha evvel Schott'da 1849 senesinde bu
sözün yeni Acemcedeki **targ** ve Türkçedeki
tuğulga sözlerini zikrevlemekte idi.

Hessin makaleslnde dikkate şayan olan
cihet Türk sözünün Çince telâffuzunu kay-
dederken bu sözün eskiden Türküt olması
icap ettiğini söyliyen Paul Pelliot'nun nok-
tai nazarını teyid etmesidir. Hess de bu nok-
tayı kaydederek Türküt sözünün bir cemi
olduğunu yazmaktadır.

Son zamanda Macar âlimlerinden Bernat
Munkacsi de aynı noktai nazara baska bir
cihetten istirak etmektedir. Munkacsi Çin-
lilerin yabancı dilden aldıkları kelimeler-
deki r sesine mukabil l harfini kullandıkla-
rını söylemekte ve Türkce tengrinin cince
teng-li, ordunun vu-lu-tu, erdemin a-

(Lûtfen sayfayı çeviriniz)

CENGİZ HAN

Yazan :
Nejdet Sançar

Mogolistandaki kabilelerin biribirlerile durup dinlenmeden boğuştukları on ikinci asrın ikinci yarısında, bir kaç kabilenin başı olarak yaşıyan Yesükey Bahadır'ın 1155 de bir çocuğu dünyaya gelmişti. Bir avucu kapalı olarak yaşıyan Yesükey Bahadır'ın 1155 de bir damla kan pıhtısı olduğu söylenen bu çocuğa Temüçin adını koymuşlardı. İşte, hayata avucunda sakladığı kanla çıkan bu mini mini Temüçin, sonradan bütün Türkleri bir bayrak altına toplayıp tarihin en büyük imparatorluğunu kuracak olan Çingiz Kaan'dır.

Temüçin, babasının yerine geçtiği vakit henüz ufak bir çocuktu. Talih ona hayli uzun sürecek sıkıntılı ve iztıraplı bir hayat devresi hazırlamıştı. Çok karışık olan on ikinci asır Mogolistan tarihinin kavgalarına o da karışacak, savaş içinde büyüyüp yetişecekti. Temüçin, hayatın karşısına diktiği bütün fırtınalara karşı göğüs germesini bilmiştir. Çektiği iztıraplar iradesini çelikleştirmiş, iç kavgaları savaş bilgisini arttırmış, yenmiş, yenilmiş, fakat hayattan aldığı derslerle pişmiş ve yetişmiştir.

1207 yılı Temüçin'i, Çingiz Kaan olarak selâmlıyan tarihtir. Çünkü, Mogolistandaki nüfuzu günden güne artan Temüçin, kendisine düşman olan kabileleri bir bir yok ettikten sonra, bir kurultay toplayıp imparatorluğunu bu yılda ilân etmiş ve Çingiz adını almıştır. Temüçin'in ve ordularının dünyaya nam vermesi bundan sonra başlar.

Çingiz, dünyaya çok büyük işler yapmak için gelmişti. O, dağılmış ve birliğini kaybetmiş olan Türkleri yeniden bir araya toplıyacak, ırkının düşmanlarını tepeleyecek ve Türk üstünlüğünü dünyaya bir yol daha gösterecekti. Tanrı, bu işleri yapabilecek kahramanlığı ve dehâyı ondan esirgememiş-

ti. Çingiz Kaan, Tanrının bu lûtfundan tam olarak istifade etmiştir.

Bu kadar çok işi yapabilmek için, kudretli ve büyük bir makine yaratmak lâzımdı. Çingiz, bu büyük makineyi yaratmış, onu askerlik, disiplin ve yasa temelleri üzerinde yükseltmiştir. Ordu, bu makinenin işleyen büyük kolu idi. Disiplinde birinci ve vuruşma kabiliyeti dehşetli erlerden mürekketi. Bu müthiş kuvvetlerin kumandanları da çok ustaca seçilirdi. Onun içindir ki, en büyük çarhından en küçük koluna kadar şaşmadan işleyen bu makine çok büyük işler yaptı:

Koca Çinin ilk hesabı iki seferde görüldü. 1216 yılı geldiği zaman, şimalî Çin, Türk imparatorluğuna eklenmiş ve Çingiz'in önünde durulmaz orduları batıya dönmüşlerdi. Batıda ilk darbeyi Harzemşahlar imparatorluğu yedi. İçinden çökmüş olan bu Türk imaratorluğu Çingiz ordularının önünde çabucak boyun eğdi. Bundan sonra yenilmez ordular bir çok kollara ayrılarak ilerlemeğe devam ettiler .Bir yandan Hint, bir yandan Azerbaycan ve şimalî İran ele geçirildi. Ermenistan bir hamlede çiğnendi, Gürcülerin işi bitirildi, Ruslar kolayca alt edildi. Bu ülkelere, Çingiz ordularından önce, bu önünde durulmaz müthiş kuvvetlerin namı ve korkusu geliyordu. Bu korku o kadar büyüktü ki çok defa kaleler dayanmaya bile cesaret edemiyor, hemen boyun eğiyordu. Dayanma kararını verenler ise kalelerinin yerle b edilmesine sebep oluyorlardı. Çünkü Çin orduları en güçlü sedleri bile bir haml yıkabilen coşmuş sellerden farksızdı. Çiğn yip geçiyorlardı. Ve makine öyle işliyordu önünde durulmaz orduların seller gibi ak şına Çingiz'in ölümü bile engel olmamı Moskova'nın zaptından sonra türlü kollard ilerliyen Türk orduları Lehistanı çiğn Macaristana bile girmişlerdi. Hiç bir kuv bu Türk akışını durduramamıştı.

Dünya tarihinin tanıdığı en büyük imp ratorluk, işte bu büyük makinenin işlem sile kurulmuştur. Asyanın doğu uçların Avrupanın göbeğine kadar uzanan o k geniş topraklar üzerinde Türk bayrağ yıllarca dalgalanması Çingiz'in kahraman dehâsı ve iradesi sayesindedir. Bu kal manlık, dehâ ve irade Çingiz'i zaferlere şanlara götürdü. Bu şanlar ve zaferlerledir dünyanın en büyük imaratorluğunu kur şerefi Türklerin oldu.

Türkün bu ulu çocuğu, «Çingiz ordul adlı o müthiş ve kahredici kuvveti, ırk birliğini kurmak için vücude getirmişti. ordular nerede Türk varsa oraya kadar deceklerdi. En büyük kumandanlarından Kıpçağın zaptı için izin istediği zaman, giz şu buyruğu vermişti: «Madem ki çakta da Türk var, orayı alınız!» Evet, rede Türk varsa oraya gidilecek ve T bulunan ve olan her toprak devlete ekl cekti. Çingiz, bu ülküsüne ulaşmış, ırkı birliğini kurarak Türklüğü dünyaya baş diren güçlü haline erdirmiştir.

Çingiz, 1227 de Tankut seferine çıkı Tankutları ortadan kaldırıp cenubî Çini z tetmek ve Asyada Türk hâkimiyetine gir miş olan bu son toprak parçasını da im ratorluğa eklemek istiyordu. Ömrünün çok yıllarını savaş meydanlarında ge büyük Kaan, bu son seferine çıkarken miş iki yaşında bulunuyordu. Bu ihtiyar şında bile Türklük için fayda ve zafer makta idi. Lâkin yolda birdenbire hasta dı. Ölüm, Türk birliğinin bu muhteşem ramanını son bir zaferden mahrum bı Her şeyi alt etmesini bilen Çingiz, öl önünde boyun eğmişti.

Bir kabile başlığından dünyanın en yük imparatorluğunu çıkaran ve Türk liğini en muhtesem şekilde yaratan Çi dünyaya, bir avucunda sakladığı kanile, 1 de gelmişti. 1955, bu büyük adamın yüzüncü doğum yılıdır. Türklük, s yüzüncü yılı için bu muhteşem oğluna disi gibi büyük bir tören hazırlamamalı dır?

Nejdet SANÇAR

---

lu-tun, baturun da pa-tu-lu şeklinde kaydedildiğini yazmaktadır. O halde Munkacsiye göre «Çinli müdekkik kendisinin Tu-lu-ke telâffuz ettiği Türk sözünün manasını sormuş, bu hususta fikirlerine inandığı şahıslar da ona şu cevabı vermiş olabilirler: «tu-lu-ga dilimizde miğfer, madeni serpuş manasına gelir.» Yahut da müdekkik miğfer manasına gelen tu-lu-ga sözünü işitmiş ve bu suretle bunu Türk adile birleştirmiştir. Sonraları da Türklerin dağlara nazaran kendilerine isim verdikleri işitilince bu iki malûmat birleştirilmiş ve Çin tarihlerindeki maruf iştikak meydana çıkmıştır.

Munkacsi bu noktai nazarı kaydettikten sonra Vambéry Arminin iştikakını zikretmekte ve bu iştikakı nihayet adam manasına gelen bir söze bağlamaktadır ki bu ciheti aşağıda izah edeceğiz.

Halbuki bu Çin iştikakına daha 1904 de Franke itiraz etmişti. Franke bu iştikakın şayanı itimat olmadığını, Çinlilerin Wu-huanlarla Sien-pilerin adını da dağ isimlerinden çıkardığını ve bilhassa Çincedeki ecnebi isimlerin iştikaklarının daima ihtiyat ile telâkki olunması lâzım geldiğini yazmaktadır.

252

İranda Türk şairleri

Yazan : Mehmet Sadık ARAN

[Abdülmecit Karakoyunlu]
ı yaratmamış bir tek gönül ki»
ıa vurulmayıp kalmadan gitsin»
önüllerden sana doğru giden el»
örmedim, ki seni yolmadan gitsin...»

Büyük Türk ulusunun şiir ve edebiyatı s mevzuu olunca birde yalnız bugün-Türkiye çerçevesi içinde yaşıyanların ut eski Osmanlı imparatorluğu camiası ıdan yetişenlerin yarattıkları şiir, ede-t ve sanat nazara alınır. Geniş Türk yasının türlü şubelerinde çeşitli şiveler an ve asırlardanberi yabancı hars ve iyeti altında yaşıyan öz Türklerin ya-kları ve yaşattıkları şiir, edebiyat ve ; ne yazık ki şimdiye kadar bizce l ve metrûk kalmıştır. Türkiye dışın-bir kaç şöhretli Türk edip ve şairin-başka, ummanlar kadar geniş ve derin Türk âleminin o nisbetteki zengin ve ı edebiyat ve sanatı hakkında Türkiyede ne geçmişte ve ne de şimdi - neşrolu-«Türk edebiyatı» adlı eserlerde bun-dair en küçük bir sahife bile ayrılma-esefle görüyoruz. Bütün Türklere Türk edebiyatı bir kül halinde ince-nemiş ve yazılmamış olduğundan Türki-eki Türkler de uzak diyarlarda veyahut şu ülkelerdeki kardeşlerini tanımaktan ırum kalmışlardır.

Siyasî sınırların asırlarca bundan evvel ayırdığı milyonlarca Türkün - siyasaı u ne olursa olsun - kendi benlikle-yaşatmak için sığındıkları biricik kuv-dilleri ve edebiyatları olmuştur. Türk ından ayrılmış ve şivece müstakil bi-Türk birlikleri halinde yaşıyan bu öz leşler öz yurtlarında Türk kültürü ya-ıklacı gibi Türk dil ve edebiyatını da ıtmak ve her hangi bir şiddetli baskı-altında ezilmemek için yaratılışların-ölmez ve ezilmez değerli cevherden is-le etmişlerdir.. Din veyahut mezhep ay-da bunları kendi benliklerinden ayıra-mıştır. Bu cümleden olmak üzere bu-tü yazımızın başlığını teşkil eden «İran-Türk şairleri» mevzuu Azerî Türk şive-konuşan İrandaki kardeşlerimizin ya-kları şiir ve edebiyata taallûk eder ki ar başlı başına birer âlemdir. Şivenin eliklerine vâkıf olanların derin bir le okuyacağı bu öz Türk şairlerinin leri hakkında, kardeşlerini tanımak isti-Türk gençliğine bugün ilk yazımızı su-ız. Ve bahsimize geçmeden önce de gelmişken bu öz kardeşlere dair edebî lara bazı garezkârlar tarafından vuku-bulacak muhtemel itirazlara karşı bir kaç cümle ile tarihî bazı vesikalar göstermeği lüzumlu buluyorum :

1 — «Umumî beşeriyet tarihi» ni, doktor profesör [Helmolt] un riyasetinde vücude getiren 120 tarih âliminin muazzam eserlerinin ikinci cildinde «Atropaten» [Azerbaycan] ülkesine tahsis ettikleri kısımda aynen söyle denilmektedir : «..Tarihin gösteremediği meçhul bir zamandanberi bu yerlerde münhasıran Türkler yaşamaktadırlar...» 2 — Takriben 2500 yıl bundan önce efsanevî İran hükümdarı [Dârâ] garp seferine başlarken [Atropaten] ülkesinde Türklerle karşılaştığını Biston yazılarında tesbit ettirmiştir. 3 — En eski Asurî kralı İkinci Asur Banibal de Azerbaycana sefer ederken orada Türk cengâverlerile çarpıştığı tarihî bir hakikat olarak tesbit edilmiştir. Bu da 2500 seneden önce vâki olmuştur. Bu hususta müracaat edilecek eserler: Le normant Manuel: L'histoire de l'Orient ve Maspero: histoir de l'Orient. [İst. Ün. Ç. tedkikatı]. Bunlardan başka arap ve İran menbalarında birçok tarihî yazılar ve vesikalar vardır ki bunlar, bu yerlerde tâ eskidenberi Türklerin yaşamakta olduklarını göstermektedir. İleride bu bahse dair ayrıca yazı neşredeceğimizden şimdilik yalnız oradaki Türklerin yarattıkları şiir ve edebiyattan bazı örnekler vermekle iktifa edeceğiz. Bir parça şiirini yukarıda kaydettiğimiz [Abdülmecit Karakoyunlu] halen yaşamaktadır. Meslekten yetişme altmış yaşında bir öğretmendir. Kendi muhitinde öz ulusun varlığını yaşatan canlı bir «Dede Korkut» timsalidir. Ahlâk ve seciyesi yüksek, duygusu ince bir Türk şairidir. Şiirleri, vaziyet icabı basılmamıştır. Şu parça onundur :

«ÇİÇEK»

1 — Tanrı yaratmadı tek bir gönül ki
Sana vurulmayıp kalmadan gitsin..
Gönüllerden sana doğru giden el
Görmedim, ki seni yolmadan gitsin.

★

2 — Arı yüzün öper, kanını yutar,
Hekim - yemçi seni sever daruya katar
Çocuk seve seve başını dider
Kimdir senden arman almadan gitsin,

★

4 — Boyaların güneş bağrından çıktı..
Sevgiyi sarmağa gönlün açıktır.
Bakışın tek gökte yıldızda yoktur
Hangi yüz var sana gülmeden gitsin?

★

4 — Başın güzellerin göğsü üstünde
Şahlar başı senin ayak astında (altında)
Dikenin olmaz da yazık etsen de
Bülbülün bağrını delmeden gitsin.

★

5 — Bir bak Türk kızına bunca boysanma (övünme)
Senden başka güzel yok diyo sanma.
Aaltın parmaklarla yolsa usanma
Olmaz ki o, seni almadan gitsin.

★

5 — İstedim çiçekten sözlesin (sab) lar
Obadan karşıma çıktılar kızlar..
Yaradan koymamış ördekler kazlar
Aydın sular görüp dalmadan gitsin.

★

7 — Tanrıdan dilerim Türkmenin kızı
Ulusun güneşi; ilk yıldızı
Yüce olsun başı, ak olsun yüzü
Gönlüne kaygular dolmadan gitsin.

★

8 — Ulu Tanrım, kopça (koca) lan baba
Batu, arslan diyip öç alan baba
(Akto) ya güveni yücelen baba
İline bir (kul) luk kılmadan gitsin

Vecizeler

★ Ölümün korkusunu çekmek acısını çekmekten daha berbattır.

LA BRUYERE

★ Bir gün işsizlik bir gece uykusuzluk kadar insanı yorar.

PETIT-SENN

★ Sulh ve sükûna kavuşmak için onu cebren kabul ettirecek kuvvette olmalıdır.

R. de GOURMONT

★ Bir sırrın ortaya dökülmesi onu ilk önce ifşa edenin kabahatidir.

LA BRUYERE

★ İyilik yapan yaptığı iyiliği unutmalı, iyilik görün ise daima hatırlamalıdır.

CICERON

★ Fuzuli şeyler satın alan çok geçmeden elzemi satmaya kalkar.

FRANKLIN

★ Zenginseniz yardım edin, değilseniz teselli edin.

E. LEGOUVE

★ Sır saklamak, vaktini boş geçirmemek, hakarete tahammül etmek: İşte yapılması müşkül üç iş!

CHILON

★ Tenbeller daima bir şeyler yapmak arzusunu beslerler.

VAUVENARGUES

★ Felâkete bakınız ki insanın çok genç olduğu zamanla çok ihtiyar olduğu zamanı birbirinden ayıran fasıla pek kısadır.

MONTESQIEU

MİLLİ KÜTÜPHANE

Yazı dili münakaşaları

(Geçen sayıdan devam)

Yeni üdebamıza muarız olan köhneperestan, bunların eslâfın şâhrahından ayrılmalarını hedef-i itiraz ittihaz ediyorlar. Biz ise bunların henüz o şâhrah-ı sekametten ayrılmamalarına ve düşünme cihetinden bir yeni çığır açtıkları halde ifade, yani lisan cihetinden elyevm hemen o eski meslekte devam etmelerine muteriziz. Üdebamız, şuaramız, mütercimlerimiz... cümlemiz sırf Türkçe kelimeler arayıp bulmağa, elyevm menus olan arabî, farisî veya ecnebî kelimeler yerine onları kullanmağa çalışmalıyız. Mümkün mertebe az arabî ve farisî ve ecnebî kelimeler kullanmada ve mümkün olursa hiç kullanmamada birbirimize müsabakat etmeliyiz.»

Şemseddin Sami'nin bu doğru tenkidine uğrıyan makale H. Nâzım imzasiyle 18 Şubat 1314 «1898» tarihli ve 416 sayılı Serveti Fünunda çıkmıştır. Bu makalede övülen şiirler Recaizade Ekremin (Hilâli Seher) i başta olmak üzere Tevfik Fikret'in (Süs) ü ve Cenab'ın (Yakazatı Leyliye) si kabilinden manzumelerdi. Bunların hepsini burada tekrarlamak lüzumsuzdur. İşte meselâ Fikretin (Süs) ünden bir parça :

Ey nahl-i müzehhep ki çıkar berk ü berinden
Bir sâf u muamber
Zerâbe-i nûşin.
Ey nehri mutalsam ki uçar mevcelerinden
En ruhfirip, en güzel, en şûh u münevver
Bir bûsiş-i nefrin.
Ey nağmei rengini rebab-ı hevesatın,
Ey nağme-i sûzan,
Ey nağme-i mühlik...

Şemseddin Sami'nin pek güzel söylediği gibi, bu manzumelerde edat ve fiil kabilinden iki üç kelime vardır ki o kelimeler çıkarılınca bu manzumeler Türkçeliklerini büsbütün kaybederler.

Şemseddin Sami'nin bu son makalesinin basımından 18 gün sonra yani 19 Mart 1315 «1899» tarihli ve 3361 asyılı yine Sabah gazetesinde Edebiyat-ı Cedide'cilerden Hüseyin Cahit'in (çalışmakta nokta-i nazar) adlı bir makalesi çıkmıştır. Hüseyin Cahit bu makalesinde :

«Mubahasat-ı edebiye ve ilmiyede kimler için çalışıldığının tayin edilmesi, zannederim ki pek elzem bir noktadır.» diye başlıyor, ve sonra şunları yazıyor :

Yazan :
Ali Canip Yöntem

«Haydi diyelim ki arabî ve farisî lûgat-ı ilmiye ve hikemiyenin yerine Türkçelerini bulmak ve yahut icat etmek kabil olsun. Bu muhali bir an için kabil addedelim. Ne kazanacağız. Şimdiki lûgat-ı ilmiye ve hikemiyeyi anlamıyanlar bu yeni Türkçeleri de anlamıyacaklardır. Anlayanlar ise yeniden bir takım kelimeler öğrenmeye mecbur olacaklardır. Böyle gayri kabil, gayri kabil olmasa bile son derece güç bir iş için uğraşacağımıza, elimizde bulunanlara hakkiyle tasarruf edelim; sırf kendi malımız haline getirelim; olur biter! İşte, lisanımızı sadeleştirelim temennî-i musibi böyle mebahis-i ilmiye ve hikemiye ve edebiye hakkında masruf olunca, hele ifrata vardırılınca muhale tesadüf ederek derecei isabetini kaybediyor. Fakat diğer taraftan her günkü yazılarımızda bahusus avamın, bir çok halkın anlaması için yazılan şeylerde bütün lüzum ve ehemmiyetiyle daima mahsus oluyor. Binaenaleyh lisanı sadeleştirmenin hangi noktai nazardan muvafik makul olacağını düşünmeden sırf çe kelimeler bulup yazmaya baş ve herkesi bu yola davet etmek, lup olan hizmeti ihlâl edecek ifr verliklerdendir... Herkesin sâyu retinde hususî bir noktai nazar bu bileceğini ve bunun hepsi de meşr memduh olduğunu unutmaktan, düşünmemekten ileri geliyor. He avamın, köylülerin seviyei idrâk fanına, zevkine mi indereceğiz? mafih hiç kimseyi (Sen köylü için yazmadın) diye muhatap tutamı ğımız gibi, kimseye de (Niçin avam edebiyatı ile iştigal ediyorsu diye bir şey söylemeye hakkımız tur.»

Hüseyin Cahit'in makalesiyle defa daha ortaya çıkıyor ki Ede Cedide'ciler meselenin doğru t bir türlü kavrıyamamışlardır. Dü memişlerdir ki ortada tek bir m vardır. Ve onun yazı dili de, Şem din Sami'nin uzun uzadıya kendil anlatmağa çalıştığı gibi bir tek iktiza eder. Bilâkis onlarca tek bir let değil, bir havas, bir de avam dır. Yazı dili de havasa göre ayrı, ma göre ayrıdır, ve havas denilen renin yazı dili, milletin konuşma yaklaşması icap etmeyen bir şey

Şemseddin Sami'nin 5 Nisan «1899» tarihli ve 3378 sayılı S gazetesinde bir makalesi çıktı. (L ve imlâ) başlığını taşıyan bu maka merhum şunları söylemiştir:

«Defealla dedik, yine diyor bizim iki lisanımız vardır. Biri s diğimiz, diğeri yazdığımız lisan. lediğimiz lisan, zaman ve mekân bariyle değişip eski ve yeni m İstanbul, Anadolu, Kırım, Az can, Kırgız, Özbek türkçeleri m na gelmiştir. Bu tabiî bir inkısa ve Türkçeye mahsus olmayıp l san bu suretle tehalüf eder. Ya mız lisana gelince! bu, zaman v kâna göre değiştikten başka eşhasa göre dahi tehalüf ediyor, hemen herkes başka bir yolda y ki bu hal hiç bir lisanda görün bizim Türkçemize mahsustur. tahririmizin bu hâli müstesnası ileri geliyor. Şundan ileri geliyor zim lisanı tahririmiz tabiî olmayıp bir lisandır. Sun'î, yani yazanların de oyuncak gibi uydurma bir şey ca herkes kendi keyfine göre uydu Sair lisanlara vukufu olanların ma

TÜRK ERİNE

En yalçın zaferleri kılıcınla yontarak,
Birer âbide gibi asırlara bıraktın.
Sonsuz zaferlerine her gün zafer katarak,
Tarih koynuna şanlı bir nehir gibi aktın.

Önünde hangi kuvvet bir lâhza durabildi
«Türk» geçiyor diyerek dağlar bile eğildi!.
Dünya senin adını şanlı bir arslan bildi,
Her düşmanın kalbinde bir şimşek gibi çaktın.

Sen koşarken ok gibi zaferlerden zafer
Bayrağın nur saçarken güneş gibi her yer
Hele şöyle dön de bak şu ırklara bir kere,
Sayılır mı ardına ne kadar mağlûp taktın?!.

H. Basri ÇINAR

254

dur ki lisanı edebî ve tahrirî, söylenen ani beynelhalk tekellümde kullanılan ndan ayrı ve farklı bir şey olmayıp, ima onun aynıdır. Yalnız ondan da düzgün, daha muntazam ve icabın- olan bazı ıstılahatı navidir..»

i buraya kadar si verdiği gibi aynı yacağınız satırlarile illî bir hamiyet dersi yle ki :

üdebası Türkiyyülasıl olan keli- eri, kadirlerini bilmiyen cühelâyi eslâfı- z tarafından atılmış oldukları metrukiyet zberesinden çıkarıp, temizliyerek mevkii imale koymaya gayret etmelidirler. Ede- atla meşgul olan her bir Türk için, bu, ukaddes bir vazifedir. Bu vazifesini tanı- ıp, mendup olduğu cinsiyetin lisanını ir ve onu elsinei saireye müftekir gös- neğe gayret eden adam, bir Türk edibi ayılamaz. Belki Edebiyatı Türkiye'nin mu- arribi addolunmaya şayandır!»

Yazı dili meselesinde daha radi- al düşünenler de vardı. Meselâ 3 rt 1315 «1899» tarihli ve 1683 sa- lı İkdam gazetesinde Recep Beşe im- asiyle çıkan (Türkçemizin ilerisi) adlı r yazıda şunlar vardır :

«Şemseddin Sami beyefendi dili- i düzeltmek yerine, çağımıza göre ızı yazmayı ilerletmek için bize boy oy yazılar yazıyorlar. Bundan dolayı önce kendilerini alkışlarız. Bizim de nun için söyliyeceklerimiz var ama ndan evvel bir söz de Sami beyefen- e söyliyeceğiz. (Edebiyatı Müstak- emiz) başı yerine niçin (İleriki Ede- atımız, yazımız, bitimiz) demiyor- nuz? Bu da olmazsa (Müstakbelde debiyatımız) da mı olmaz? Bu daha ygun düşmez mi?..

Aynı imza ile 14 Mart 1315 1899» tarihli ve 1694 sayılı İkdam'da Türkçemizin ilerisi) başlığiyle bir ya- okuyoruz. Bunda da şöyle denili- or :

«Bugün Bâki'yi, Nef'i'yi, Nedim'i anbul'da bilmiyenler bilenlerden pek k. Tanıyan iyice anlıyarak tanıyan ise z. Beri yandan :

neş gider şimdi buradan Yemen'den Afrika çöllerin- da dünyanın en ilerisine dek giden bütün Türklerin dilinden öylendiği zaman tüylerinin ür- ini, kendilerinin başkalaştığını iz. Şunu okuyanlara soralım: arip, Âşık Ömer, Köroğlu, Fer- irin mi çok basılır, çok okunur, en ileri gelen söz erlerimizden ri ve Füzulî mi? İşte düşünülünce ndiliğinden ortaya çıkıyor. Anlaşılı- yor ki topumuz bir çoban türküsünü, bir Türkmen kızını, bir Türk alpını daha beyeniyor, seviyor, alkışlıyoruz. Bu duygu bizim iliğimize işlemiş. Okumuşlarımız, bilginlerimiz farisîden örnek almağa, bizi o yola sokmağa uğraşmışlar, çalışmışlar, özenmişler. Biz onlardan uzak durmuşuz, Türklüğümüzü bugüne dek saklamışız,»

Gene İkdam'ın 16 Mart 1315 «18-99» tarihli 1696 ncı sayısında Coşkun imzalı bir makale okunuyor. Bu makalede söylenen şu sözler dil ve edebiyat tarihimiz için dikkate değer :

«Emin olunuz ki yarın bir nâsir çıkacak (Türkçe romanlar) diye eski masallarımızı da yazacak. Zaten asıl Türk edebiyatı bunlardan ibaret değil midir? Siz, bin alafranga roman yazsanız, bunların ne Frenkler yüzüne bakarlar, ne Türkler! Şimdilik bu kadar yazıcı efndi! fakat sözün bu kadarı ile iş biter sanmayınız. Buna dair sizinle de, başkalariyle de daha çok konuşacağız. Zira ben eminim ki lisanımızın, edebiyatımızın müstakbeli bu, gerçekten millî olan yoldur.»

O yıllar esnasında lehinde aleyhinde daha bir çok sözler söylenen yazı dili meselesine dair merhum Ebüzziya Tevfik'in kendi mecmuasının 82 nci sayısına yazdığı bir makalesinden de şu satırları alıyorum:

«Bizim bildiğimize göre terakkî geriye dönmek değildir; ileriye gitmektir. Zannımıza kalırsa her lisanda kelimeler ifham edilecek mânalar için intihap olunur. Yoksa milletin natıkiyetini tevsi ve tezyin ile lisanına uzubet ve beyanına özge bir halavet vermiş ve altı yüz senedenberi ünsiyet hasıl etmiş olan kelimatı ve üslûbu ifadatı başka kelimeler, başka üslûblarla tebadül, terakkî değil, tedennîdir. Yazdığımız yazılardan halk bir şey anlamıyor mu denilecek. Eğer maksat yazdığımızı anlatmak ise, anın çaresi kelimat ve üslûbu tahvilde değil, halkı okutmakta, halka usulü tefehhümü anlatmakta aranmalıdır. Kavmiyeti Osmaniyemizi Tatar şivei beyanına müftekir göstermeyi ecelli marifet sayacağız, öyle mi? Benim elimde olsa böyle bir teklifte bulunan sersemin, azameti kavmiyei Osmaniye namına Hudanın birliği hakkı için dilini keserdim. Bugün her kelimei arabiye yerine bir kelimei Türkiye ikame etmek istiyenler düşünmüyorlar mı ki böyle bir teşebbüs bizim için din, mezhep, iman, namus, hamiyet, gayret, iffet, ismet gibi sıfâtın cümlesinden tecerrüt etmedikçe mümkün değildir. Çünkü şu sıfâtın yerine konacak o methu ıtrasiyle ayyuka çıkardıkları eski Türkçede mukabil bulunmak ihtimali var mıdır?»

Hulâsa meşrutiyetten önce ortaya doğru yanlış bir çok düşünceler atıldı, fakat bir netice elde edilemedi.

İlk sayısı 29 Mart 1327 «11 Nisan 1911» de çıkan Genç Kalemler Mecmuasının başmakalesi «Yeni Lisan» serlevhasiyle şöyle başlıyordu:

Eski Lisan nedir? Asla konuşulmayan, lâtince, ibranice, gibi, yalnız kendisiyle meşgul olanların zevkine, idrakine taallûk eden bir şey! Size bunun tarihini çabucak çizelim. Biz Asya'dan garbe, Anadolu'ya hicret etmişiz. Din ve edebiyat bize arabi farisî öğretmiş. Hattâ bir zamanlar resmî lisanımız farisî olduğu gibi, bir padişah da arapçayı bize umumî, millî bir lisan olmak üzere kabul ettirmeğe kalkışmış. Hicretimizin ilk asırlarında arabî farisî birçok kelimeler lisanımıza girmiş. Edebiyat, san'at ve dolayısile tezeyyün fikri arabî ve farisî kaideler de getirmiş. Türkçe müvazenesini kaybetmiş. Tabiate muhalif, son derece sun'î bir hâl kesbetmiş. Fakat nasılsa, gene aslını - esası olan fiillerin ve sıgaların istiklâlini - muhafaza etmiştir. İşte bu istiklâldir ki bugün bize türkçeyi tekrar eski safiyet ve tabiîliğine irca etmek ümitlerini veriyor.

Edebiyatımız! Bunu da kısaca söyliyelim: tabiate muhalif edebiyatımızın birbirinden farklı muhtelif devreler geçirdiğini iddia etmek manasızdır. Edebiyatımızın tarihini yazanlar, tabiî olmaktan ziyade sun'î bir tasnif, veyahut taklit saikasına mağlûp olarak, bunu yapmışlardır. Mutlaka bir devre istiyorsanız söyliyelim, -bu öyle muhtelif ve müteaddit değil- ancak iki devredir

1 — Şarka doğru: İran'a,

2 — Garbe doğru: Fransa'ya.

Vaktiyle şarka doğru, İran'a gidenleri bugün garbe gidenlere benzetebiliriz. Onlar sözde Türkçe yazdıkları divanlarının yanına şöhret ve iktidarlarını teyit ve takviye etmek için bir de farisî divan yapmasını ihmal etmezlermiş. Şimdiki gençlerin fransızca manzumeler, piyesler tertip edip iftihar etmeleri gibi.. Evet, bir takım Türk şairleri, hâkimleri hep arapca, yahut farisî lisanı üzere yazmışlar. Padişahların, hükûmet adamlarının farisî bilmeleri lâzım gibimiş. Padişahlardan farisî divan yapanlar gelmiş...

Millî edebiyatımız yokmuş. Hâlâ da yok. Olanlar da muharebe ve tasavvuf tasvirlerinden, ibtidaî şarkılardan ibarettir. Bu niçin? Neye bizim millî edebiyatımız yok? Sebep basit.. İzah edelim: Edebiyat nedir? Es-